

ISSN: 3030-3001

МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

Research Science and
Innovation House

НАША ИНДЕКСАЦИЯ

SJIF 2023: 3.019, 2024: 5.444
ResearchBib Impact factor: 11.79

МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

ISSN: 3030-3001

Том 4, Выпуск 07, 31 Август

Научный журнал «МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ:
ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА»:

31.07.2026.

В данном сборнике опубликованы статьи, принятые на научную журнал «Медицина, Педагогика и Технология: Теория и Практика» 2026 г., Выпуск 4, Часть 7.

Всем статьям журнала присваивался уникальный номер DOI, который индексировался в международных научных базах данных **Zenodo**, **Open Aire**, **Google Scholar**.

Диссертациями официально признаются статьи, опубликованные в национальных журналах из списка журналов, рекомендованных ВАК для публикации основных научных результатов диссертаций.

Основание: Страница 3 перечня научных изданий, рекомендованных для публикации основных научных результатов диссертаций ВАК Республики Узбекистан. – Ташкент: 2019. – 160 с.

Материалы журнал могут использовать профессора, преподаватели, независимые исследователи, докторанты, магистры, студенты, преподаватели лицеев и школ, научные работники и все, кто интересуется наукой.

Напоминание! Авторы несут персональную ответственность за правильность цифр, отчетов, данных и правильность цитат в научных статьях, включенных в сборник материалов конференции.

ООО «ДОМ ИССЛЕДОВАНИЙ
НАУКИ И ИННОВАЦИЙ»

МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

ISSN: 3030-3001

Том 4, Выпуск 07, 31 Август

РЕДАКЦИЯ

Главный редактор: Эшкараев Садридин Чориевич – заведующий кафедрой медицины и естественных наук Термезского университета экономики и сервиса, доктор философских наук по химии, доцент, Термез, Узбекистан.

Ответственный секретарь: Бобоёров Сардор Учкун ўғли– магистрант Термезского филиала Ташкентской медицинской академии.

Подготовлен: Эшкораев Самариддин Садридин ўғли магистрант Термезского инженерно-технологического института.

РЕДАКЦИОННОГО СОВЕТА

Sunita Sarawagi - Indian Institute of Technology Bombay, Mumbai, India.

Dr Manjunatha LH - Professor, REVA University, INDIA

Asish Bera - Edge Hill University, UK, BITS Pilani, India

Dr Sunildro LS Akoijam - Assistant Professor of Management, North Eastern Hill University, India

Madan Mohan Singh - Professor of Mathematics, North-Eastern Hill University, Shillong, India

Dr. Anupam Singh - Associate Professor-CSE, Graphic Era Hill University Dehradun, India

Dr. Sargam Bahl Walia - School of Management, Graphic Era Hill University, Dehradun, Uttarakhand, India

Narayan Pradhan - Indian Association for the Cultivation of Science

Ashok Kumar - Kumar Associate Professor E&CE National Institute of Technology. Hamirpur, India.

Anjali Pal - Department of Civil Engineering, Indian Institute of Technology Kharagpur - 721302, India.

**МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ:
ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА**

ISSN: 3030-3001

Том 4, Выпуск 07, 31 Август

Rajnish Joshi - Professor of Medicine, All India Institute of Medical Sciences, Bhopal, India

Mukul Kumar - IIT Mumbai (India); Meijo University (Japan); HEG Ltd. (India)

Prof. Kuruvilla Joseph - Indian Institute of Space Science and Technology (IIST)

Prof. Yogesh C. Sharma - D.Sc., FRSC, FBRs, FIAPS; FISEES, Department of Chemistry, Indian Institute of Technology

Professor Indra Mani Mishra - Indian Institute of Technology (Indian School of Mines), Dhanbad; Formerly at India

Eshkaraev Sadridin Chorievich - associate professor of the Department of Analytical Chemistry of Termiz State University, Doctor of Philosophy Chemical Science, Termez, Uzbekistan. esadir_74@rambler.ru

Kosimboy P. Kabulov - Editor of Philosophical sciences Urgench State University, doctor of philosophy in Philosophical sciences (PhD), associate professor Theory of building a democratic society in Uzbekistan

Rakhimova. Z. Muminakhon - Editor of Philosophical sciences, Urgench State University, doctor of philosophy in Philosophical sciences (PhD), associate professor social work and philosophy

Umida E. Doschanova - Editor of Philosophical sciences Urgench State University, associate professor Theory of building a democratic society in Uzbekistan

Dilnoza A. Sadanova - Editor of Philosophical sciences Urgench State University, doctor of philosophy in Philosophical sciences (PhD), associate professor Theory of building a democratic society in Uzbekistan

**МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ:
ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА**

ISSN: 3030-3001

Том 4, Выпуск 07, 31 Август

Iroda G. Abdullaeva - Editor of Philosophical sciences Urgench State University, doctor of philosophy in Philosophical sciences (PhD), associate professor Theory of building a democratic society in Uzbekistan

Muborak. M. Matyakubova - Editor of Historical sciences Urgench State University, doctor of philosophy in History (PhD), associate professor History

Matkarimova Marifat Ro'zimboyevna, Doctor of Philosophy in Agricultural Sciences, Department of Biology, Faculty of Natural and Agricultural Sciences, Urganch State University, PhD

О‘ZBEKISTONDA RAQAMLI TURIZMNI RIVOJLANTIRISH: ONLAYN PLATFORMALAR VA SUN’IY INTELLEKTNING ROLI

G'afforova Rayhona Bahodir qizi

Termiz davlat universiteti Iqtisodiyot fakulteti

Turizm va Mehmondo‘stlik yo‘nalishi talabasi

Annotatsiya: Mazkur maqolada O‘zbekistonda raqamli turizmni rivojlantirishning zamonaviy yo‘nalishlari, onlayn platformalarning turizm xizmatlari sifatini oshirishdagi o‘rni hamda sun’iy intellekt texnologiyalarining turistik faoliyatga tatbiq etilishi tahlil qilingan. Shuningdek, raqamli texnologiyalar yordamida sayyohlar uchun qulay axborot muhiti yaratish, xizmatlarni shaxsiylashtirish, turistik oqimni prognozlash va marketing samaradorligini oshirish masalalari yoritilgan. Tadqiqot natijalariga asoslanib, O‘zbekistonda raqamli turizm infratuzilmasini rivojlantirish, sun’iy intellekt asosidagi innovatsion yechimlarni keng joriy etish hamda milliy turizmning xalqaro raqobatbardoshligini oshirishga qaratilgan taklif va tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so‘zlar: raqamli turizm, sun’iy intellekt, onlayn platformalar, elektron turizm, raqamli transformatsiya, turizm marketingi, mobil ilovalar, aqlli turizm, innovatsion texnologiyalar, turistik xizmatlar, O‘zbekiston turizmi.

Kirish

Jahon miqyosida raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi iqtisodiyotning barcha tarmoqlari qatori turizm sohasida ham tub o‘zgarishlarni yuzaga keltirmoqda. Internet, mobil ilovalar, bulutli texnologiyalar va sun’iy intellekt asosidagi tizimlar sayyohlarning sayohatni rejalashtirish, bron qilish, to‘lovlarni amalga oshirish hamda xizmatlardan foydalanish jarayonlarini sezilarli darajada soddalashtirdi. Natijada an’anaviy turizm modeli bosqichma-bosqich raqamli turizm ekotizimiga o‘tmoqda. O‘zbekistonda ham turizmni iqtisodiyotning strategik tarmoqlaridan biri sifatida rivojlantirishga alohida e’tibor qaratilmoqda. Mamlakatning boy tarixiy-madaniy merosi, tabiiy rekreatsion resurslari va geografik imkoniyatlarini zamonaviy raqamli texnologiyalar bilan uyg‘unlashtirish turistik salohiyatni yanada oshirishga xizmat qiladi. Ayniqsa, onlayn bronlash tizimlari, elektron xaritalar, virtual ekskursiyalar, raqamli to‘lov xizmatlari va sun’iy intellekt asosidagi tavsiya tizimlari turistlar uchun qulay, xavfsiz va tezkor xizmatlarni taqdim etishda muhim omil bo‘lib bormoqda. Bugungi kunda sun’iy intellekt texnologiyalari turistik oqimlarni prognozlash, mijozlar ehtiyojlarini tahlil qilish, xizmatlarni individuallashtirish, chatbotlar orqali 24/7 maslahat berish hamda marketing strategiyalarini optimallashtirish imkonini bermoqda. Shu bilan birga, ushbu

texnologiyalarni samarali joriy etish uchun raqamli infratuzilmani rivojlantirish, mutaxassislar malakasini oshirish va axborot xavfsizligini ta'minlash dolzarb vazifalardan biri hisoblanadi. Mazkur maqolaning maqsadi O'zbekistonda raqamli turizmni rivojlantirishda onlayn platformalar va sun'iy intellektning rolini ilmiy jihatdan tahlil qilish, mavjud imkoniyat va muammolarni aniqlash hamda sohani yanada takomillashtirish bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

Materiallar va metodlar

Mazkur tadqiqotda O'zbekistonda raqamli turizmni rivojlantirishda onlayn platformalar va sun'iy intellekt texnologiyalarining ahamiyatini baholash maqsadida kompleks tadqiqot metodlaridan foydalanildi. Tadqiqotning nazariy asosini turizm, raqamli iqtisodiyot va axborot texnologiyalari sohasiga oid ilmiy maqolalar, monografiyalar, me'yoriy-huquqiy hujjatlar hamda xalqaro tashkilotlarning tahliliy hisobotlari tashkil etdi. Tadqiqot jarayonida tahliliy, qiyosiy, statistik, tizimli yondashuv va umumlashtirish metodlari qo'llanildi. Shuningdek, O'zbekistonda faoliyat yuritayotgan turistik onlayn platformalar, mobil ilovalar va elektron xizmatlarning imkoniyatlari o'rganildi. Sun'iy intellekt texnologiyalarining turizm sohasidagi qo'llanilishi xorijiy tajribalar bilan qiyosiy tahlil qilinib, ularni milliy turizm tizimiga joriy etish istiqbollari baholandi.

Natijalar

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, raqamli texnologiyalarni turizm sohasiga keng joriy etish xizmatlar sifati va samaradorligini sezilarli darajada oshiradi. Onlayn bronlash tizimlari, elektron to'lov vositalari va mobil ilovalar turistlarga xizmatlardan tezkor va qulay foydalanish imkonini yaratmoqda. Natijada xizmat ko'rsatish vaqti qisqarib, mijozlar qoniqish darajasi ortmoqda. Sun'iy intellekt asosidagi chatbotlar va tavsiya tizimlari foydalanuvchilarga ularning qiziqishlariga mos turistik yo'nalishlarni tavsiya etishi, savollarga tezkor javob berishi hamda sayohatni rejalashtirishni yengillashtirishi aniqlandi. Katta hajmdagi ma'lumotlarni tahlil qilish orqali turistik oqimlarni prognozlash va marketing strategiyalarini takomillashtirish imkoniyati ham kengaymoqda. Shuningdek, tadqiqot davomida ayrim muammolar ham aniqlandi. Jumladan, ayrim hududlarda raqamli infratuzilmaning yetarli darajada rivojlanmaganligi, sun'iy intellekt texnologiyalarini boshqaradigan malakali mutaxassislar sonining kamligi hamda ayrim turizm subyektlarining raqamli platformalardan foydalanish ko'nikmalarining yetarli emasligi sohaning rivojlanishiga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda.

Muhokama

Olingan natijalar shuni tasdiqlaydiki, raqamli transformatsiya O'zbekiston turizm sanoatini yangi bosqichga olib chiqishning muhim omillaridan biridir. Onlayn

platformalar va sun'iy intellekt texnologiyalarining joriy etilishi nafaqat xizmatlar sifatini yaxshilaydi, balki turistik korxonalar faoliyatining iqtisodiy samaradorligini ham oshiradi. Ayniqsa, turistlarga shaxsiylashtirilgan xizmatlar ko'rsatish, xarajatlarni optimallashtirish va xalqaro bozorda raqobatbardoshlikni kuchaytirishda ushbu texnologiyalar katta ahamiyat kasb etadi. Kelgusida raqamli turizmni rivojlantirish uchun zamonaviy axborot-kommunikatsiya infratuzilmasini kengaytirish, sun'iy intellekt asosidagi milliy platformalarni yaratish, turizm sohasi mutaxassislarining raqamli kompetensiyalarini oshirish hamda davlat va xususiy sektor hamkorligini kuchaytirish maqsadga muvofiqdir. Ushbu chora-tadbirlar O'zbekistonning xalqaro turizm bozoridagi mavqegini mustahkamlash va mamlakatga tashrif buyuruvchi turistlar sonini yanada oshirishga xizmat qiladi.

Xulosa

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, O'zbekistonda raqamli turizmni rivojlantirish mamlakat turizm salohiyatini oshirish va xalqaro turizm bozorida raqobatbardoshlikni mustahkamlashning muhim omillaridan biridir. Onlayn platformalar turistik xizmatlardan foydalanish jarayonini soddalashtirib, turistlar uchun qulay, tezkor va ishonchli axborot muhitini yaratadi. Sun'iy intellekt texnologiyalari esa xizmatlarni shaxsiylashtirish, turistlarning ehtiyojlarini oldindan prognozlash, marketing faoliyatini takomillashtirish va boshqaruv qarorlarini qabul qilish samaradorligini oshirish imkonini beradi. Shu bilan birga, raqamli turizmni yanada rivojlantirish uchun zamonaviy axborot-kommunikatsiya infratuzilmasini takomillashtirish, sun'iy intellekt asosidagi milliy platformalarni yaratish, turizm sohasi xodimlarining raqamli kompetensiyalarini rivojlantirish hamda innovatsion loyihalarni qo'llab-quvvatlash muhim ahamiyatga ega. Mazkur chora-tadbirlar O'zbekiston turizm sanoatining barqaror rivojlanishiga, xorijiy turistlar oqimini ko'paytirishga va turizm xizmatlari sifatini yangi bosqichga olib chiqishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining turizm sohasini rivojlantirishga oid farmon va qarorlari.
2. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi. Turizm va raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish bo'yicha me'yoriy-huquqiy hujjatlar.
3. "Turizm to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasi Qonuni. – Toshkent.
4. UN Tourism (UNWTO). Tourism Highlights. Madrid, so'nggi nashr.
5. UN Tourism (UNWTO). World Tourism Barometer. Madrid.
6. World Economic Forum. Travel & Tourism Development Index. Geneva.
7. OECD. OECD Tourism Trends and Policies. Paris.

8. Kotler, P., Bowen, J., Makens, J., Baloglu, S. Marketing for Hospitality and Tourism. Pearson Education.
9. Buhalis, D. eTourism: Information Technology for Strategic Tourism Management. Pearson Education.
10. Xiang, Z., Fesenmaier, D. R. Information Technology and Tourism. Springer.
11. UNESCO. World Heritage and Sustainable Tourism Programme. Paris.
12. Ilmiy maqolalar va elektron manbalar: Google Scholar, Scopus, Web of Science bazalaridagi turizm va sun'iy intellekt bo'yicha ilmiy tadqiqotlar.

“QOBUSNOMA” ASARIDA OTA-ONA VA FARZAND MUNOSABATLARINING BADIY TALQINI

Abdumalikova Jasmina Baxtiyor qizi

Termiz davlat universiteti o'zbek filologiyasi fakulteti 3-bosqich talabasi

Annotatsiya: Mazkur maqolada XI asr Sharq didaktik adabiyotining nodir namunalaridan biri bo'lgan "Qobusnoma" asarida ota-ona va farzand munosabatlarining badiiy talqini tadqiq etiladi. Asarda ota nasihati, farzand burchi, oilaviy qadriyatlar va tarbiya masalalarining axloqiy-falsafiy mohiyati yoritiladi. Shuningdek, muallif tomonidan qo'llangan murojaat usuli, tashbeh, hikmat va pand-nasihatlarning badiiy-estetik xususiyatlari tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: Qobusnoma, Kaykovus, ota-ona, farzand, tarbiya, oilaviy qadriyatlar, pandnoma, badiiy talqin, axloqiy tarbiya, komil inson.

Sharq mumtoz axloqiy-didaktik adabiyotining shakllanishida Qur'on oyatlari, hadislar, hikmatlar va pand-nasihatlari muhim manba bo'lib xizmat qilgan. Sharq mutafakkirlari tomonidan yaratilgan tarbiyaviy asarlarning aksariyatida insonning ma'naviy kamoloti, jamiyatdagi o'rni hamda oilaviy munosabatlar masalalari markaziy mavzu sifatida talqin etiladi. "Qobusnoma" ham ana shunday asarlar sirasiga kiradi. Asarning dastlabki boblarining "Parvardigori olamni tanimoq zikrida" hamda "Payg'ambarlarning xilqati zikrida" kabi diniy-ma'rifiy mavzular bilan boshlanishi uning g'oyaviy asosini islomiy axloq va ma'naviy qadriyatlar tashkil etishini ko'rsatadi.¹

Asar XI asrning 1082–1083-yillarida G'arbiy Eron hukmdorlaridan biri bo'lgan Kaykovus ibn Iskandar tomonidan o'g'li Gilonshoh uchun pand-nasihat tarzida yozilgan bo'lib, muallif o'sha davr an'anasiga ko'ra uni bobosi Shamsulmaoliy Qobus nomi bilan bog'lab "Qobusnoma" deb ataydi.² Asarning butun mohiyati ota tomonidan farzandga qoldirilayotgan ma'naviy vasiyat, hayotiy tajriba va tarbiyaviy merosdan iboratdir. Shu jihatdan qaralganda, "Qobusnoma" nafaqat pandnoma janrining yuksak namunasi, balki Sharq pedagogik tafakkurining muhim manbalaridan biri hisoblanadi.

Asarning asrlar davomida turk, uyg'ur, tatar, ingliz, fransuz, nemis va rus tillariga tarjima qilinishi uning umuminsoniy qadriyatlarni o'zida mujassam etganidan dalolat beradi. O'zbek tiliga esa asar ilk bor XIX asrda Muhammad Rizo Ogahiy tomonidan

¹ Kaykovus. Qobusnoma. Muhammad Rizo Ogahiy tarjimasi. Toshkent: Yangi asr avlodi, 2019.

² Kaykovus. Qobusnoma. Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi, 2015

tarjima qilingan bo'lib, mazkur tarjima bugungi kunda ham o'z ahamiyatini saqlab kelmoqda.³

"Qobusnoma"da ota-ona va farzand munosabatlari oddiy qarindoshlik rishtasi sifatida emas, balki inson ma'naviy kamolotini belgilovchi axloqiy-me'yoriy tizim sifatida talqin qilinadi. Muallifning nazarida, oiladagi tarbiya jamiyat taraqqiyotining asosiy omillaridan biridir.

Asarning "Ota-ona haqini bilmoq zikrida" nomli bobi bu boradagi qarashlarning eng yorqin ifodasi hisoblanadi. Kaykovus avvalo farzand zimmasidagi eng muhim vazifalardan biri ota-onaga hurmat va ehtirom ko'rsatish ekanligini ta'kidlaydi: "Bilgilkim, aql yuzasidan farzandga ota-onani izzat va hurmat qilish vojibdur"⁴. Mazkur jumlada "aql yuzasidan" birikmasining qo'llanishi alohida e'tiborga loyiqdir. Muallif ota-onaga hurmatni faqat diniy burch sifatida emas, balki inson aqli va tafakkuri talab qiladigan tabiiy axloqiy zarurat sifatida talqin qiladi. Asarda ota-onaning farzand oldidagi xizmatlari chuqur hissiy ta'sir kuchiga ega bo'lgan tasvirlar orqali yoritiladi. Muallif ota-onaning farzand uchun "o'limga ham tayyor turishi"ni ta'kidlar ekan, bu orqali ota-onaning cheksiz mehr-muhabbatini ifodalaydi. Bunday tasvirlar asarning tarbiyaviy ta'sirini kuchaytirib, kitobxon qalbida ota-onaga nisbatan minnatdorlik tuyg'usini uyg'otadi. Kaykovus nazarida farzandning ota-ona oldidagi qarzi hech qachon to'liq ado etilmaydi: "Har farzandki oqil va dono bo'lsa, hech vaqt ota-onaning mehr haqini ado qilmoqdin xoli bo'lmag'usidur". Ushbu fikr Sharq ma'naviy tafakkuridagi ota-ona roziligini eng oliy qadriyat sifatida ulug'lash an'anasi bilan hamohangdir.

Asarning badiiy qimmatini oshiruvchi muhim jihatlardan biri unda qo'llangan tashbeh va ramziy obrazlardir. Jumladan, muallif: "Odam mevaga, ota-ona daraxtga o'xshaydur", deya ta'kidlaydi.⁵ Ushbu tashbeh orqali ota-ona va farzand munosabatlarining uzviyligi, avlodlar davomiyligi va tarbiyaning hayotiy ahamiyati yorqin ifodalanadi. Daraxt qanchalik parvarish qilinsa, uning mevasi shunchalik shirali bo'lgani kabi, ota-onaning farzand tarbiyasiga bergan e'tibori ham uning kelajakdagi kamolotini belgilaydi. Muallif ota-onaga ko'rsatilgan hurmatning nafaqat axloqiy, balki ma'naviy samara ham berishini alohida qayd etadi: "Ota-onaga izzat va hurmatni qancha ko'p qilsang, ularning duosi shuncha tezroq mustajob bo'lur". Bu yerda ota-ona duosi inson hayotidagi ma'naviy tayanch va ruhiy madad sifatida talqin qilinadi.

³ Ogahiy M.R. Qobusnoma tarjimasi qo'lyozmasi. O'zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi Sharqshunoslik instituti qo'lyozmalar fondi

⁴ Kaykovus. Qobusnoma. Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi, 2015.

⁵ Kaykovus. Qobusnoma. Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi, 2015.

Kaykovus faqat farzandning burchlari haqida soʻz yuritish bilan cheklanmaydi. U ota-onaning ham farzand oldidagi mas'uliyatini eslatib oʻtadi. Asarda farzandni ilimli, odobli va hunarli qilib tarbiyalash ota-onaning eng muhim vazifalaridan biri sifatida koʻrsatiladi. Muallifning "agar aqling boʻlsa hunar oʻrgangil, nedinkim hunarsiz aql boshsiz tan kapidur" degan hikmati bu boradagi qarashlarning yorqin ifodasidir[9]. Demak, Kaykovus nazarida haqiqiy tarbiya faqat nasihat bilangina emas, balki ilm va hunar bilan uygʻunlashgandagina oʻz samarasini beradi.

Asarda murojaat usulining keng qoʻllanilishi ham uning badiiy ta'sirchanligini oshiradi. Muallifning deyarli har bir fikrni "Ey farzand..." tarzidagi murojaat bilan boshlashi ota va farzand oʻrtasidagi samimiy ruhiy yaqinlikni namoyon etadi. Bu usul kitobxonni ham bevosita suhbat ishtirokchisiga aylantirib, pand-nasihatlarining ta'sir kuchini yanada oshiradi.

Shunday qilib, "Qobusnoma"da ota-ona va farzand munosabatlari axloqiy, diniy va ma'naviy qadriyatlar bilan uygʻunlashgan holda talqin etiladi. Asarda ilgari surilgan gʻoyalar bugungi globallashuv va ma'naviy qadriyatlar transformatsiyasi sharoitida ham oʻz dolzarbligini yoʻqotmagan.

Xulosa qilib aytganda, "Qobusnoma" Sharq pedagogik tafakkurining yuksak namunasi sifatida ota-ona va farzand munosabatlarini chuqur falsafiy hamda badiiy talqin etadi. Muallif ota-onaga hurmat, farzand mas'uliyati, ilm va hunar egallash, avlodlar davomiyligi kabi masalalarni hayotiy kuzatishlar, hikmatlar va badiiy vositalar orqali yoritadi. Ayniqsa, daraxt va meva tashbehi, samimiy murojaat usuli hamda hikmatli iboralar asarning tarbiyaviy va estetik qimmatini yanada oshiradi. Shu bois "Qobusnoma"dagi oilaviy tarbiya haqidagi qarashlar bugungi kunda ham yosh avlod ma'naviy kamolotini ta'minlashda muhim manbalardan biri boʻlib xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Kaykovus. Qobusnoma. Muhammad Rizo Ogahiy tarjimasi. Toshkent: Yangi asr avlodi, 2019.
2. Kaykovus. Qobusnoma. Toshkent: Gʻafur Gʻulom nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi, 2015.
3. Ogahiy M.R. Qobusnoma tarjimasi qoʻlyozmasi. Oʻzbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi Sharqshunoslik instituti qoʻlyozmalar fondi.
4. Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat — yengilmas kuch. Toshkent: Ma'naviyat, 2008.
5. Quronov D. Adabiyotshunoslikka kirish. Toshkent: Akademnashr, 2017.

“KUTUBXONACHILIKDA ZAMONAVIY TEXNOLOGIYALAR INTEGRATSIYASI: AN'ANAVIY VA RAQAMLI XIZMATLAR UYG'UNLIGI”.

Yuldasheva Ro‘zaxon Farhod qizi

Xorazm viloyati Gurlan tumani Axborot-kutubxona markazi: Abonoment va
foydalanuvchilarga xizmat ko‘rsatish xizmati mutaxassisi

rozaxonyuldasheva94@gmail.com

995645598

Annotatsiya

Ushbu maqolada kutubxonachilik sohasida zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining joriy etilishi hamda ularning an'anaviy kutubxona xizmatlari bilan uyg'unlashuvi ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. Raqamli kutubxonalar, elektron kataloglar, sun'iy intellekt va mobil platformalarning kutubxona faoliyatidagi ahamiyati yoritiladi. Shuningdek, O'zbekiston Respublikasida kutubxonachilik tizimini modernizatsiya qilish bo'yicha amalga oshirilayotgan islohotlar, xususan, Prezident qarorlari asosida olib borilayotgan ishlar tahlil qilinadi. Maqolada zamonaviy texnologiyalar va an'anaviy kutubxona xizmatlarining uyg'unlashuvi natijasida axborot xizmatlari sifati oshishi, foydalanuvchilar ehtiyojlarini samarali qondirish imkoniyatlari hamda istiqboldagi rivojlanish yo'nalishlari yoritilgan.

Kalit so'zlar: kutubxonachilik, raqamli kutubxona, elektron katalog, sun'iy intellekt, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, innovatsiya, sinkretizm.

Аннотация

В статье анализируется внедрение современных информационно-коммуникационных технологий в библиотечную деятельность и их интеграция с традиционными библиотечными услугами. Рассматриваются цифровые библиотеки, электронные каталоги, искусственный интеллект, мобильные платформы. Особое внимание уделяется реформам библиотечной системы Республики Узбекистан и современным направлениям развития библиотечно-информационной деятельности.

Ключевые слова: библиотечное дело, цифровая библиотека, электронный каталог, искусственный интеллект, информационные технологии.

Abstract

This article examines the integration of modern information and communication technologies into library activities and their combination with traditional library services.

It discusses digital libraries, electronic catalogs, artificial intelligence, mobile platforms. The paper also analyzes library reforms in Uzbekistan and identifies future directions for improving library and information services.

Keywords: librarianship, digital library, electronic catalog, artificial intelligence, information technologies.

KIRISH

Bugungi kunda axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining jadal rivojlanishi jamiyatning barcha sohalarida tub o'zgarishlarni yuzaga keltirmoqda. Mazkur jarayon kutubxonachilik sohasiga ham bevosita ta'sir ko'rsatib, kutubxonalarni zamonaviy axborot markazlariga aylantirmoqda. Endilikda kutubxonalar faqat kitoblarni saqlash va kitobxonlarga taqdim etish bilan cheklanib qolmay, balki elektron axborot resurslarini yaratish, raqamlashtirish, masofadan xizmat ko'rsatish hamda foydalanuvchilarning axborot ehtiyojlarini tezkor qondirish vazifalarini ham bajarmoqda. Raqamli transformatsiya jarayonida an'anaviy kutubxona xizmatlari zamonaviy texnologiyalar bilan uyg'unlashib, kutubxonachilik faoliyatida yangi bosqichni boshlab berdi. Elektron kataloglar, raqamli kutubxonalar, sun'iy intellekt, avtomatlashtirilgan boshqaruv vositalari kutubxona xizmatlarining sifati hamda samaradorligini oshirmoqda.

O'zbekiston Respublikasida ham kutubxonachilik sohasini modernizatsiya qilish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida e'tirof etilgan. Prezidentimiz tashabbusi bilan axborot-kutubxona markazlarini rivojlantirish, elektron kutubxonalarni yaratish, kitobxonlik madaniyatini yuksaltirish va zamonaviy axborot texnologiyalarini keng joriy etish bo'yicha qator normativ-huquqiy hujjatlar qabul qilindi. Xususan, 2019-yil 7-iyundagi PQ-4354-sonli Prezident qarori kutubxonachilik sohasini rivojlantirishda muhim huquqiy asos bo'ldi. Mazkur maqolaning maqsadi kutubxonachilikda zamonaviy texnologiyalar sinkretizmining mazmun-mohiyatini ochib berish, an'anaviy va raqamli xizmatlarning uyg'unlashuvi natijasida yuzaga kelayotgan imkoniyatlar, muammolar va istiqbollarni ilmiy jihatdan tahlil qilishdan iborat.

I. KUTUBXONACHILIKDA ZAMONAVIY TEXNOLOGIYALAR SINKRETIZMINING NAZARIY ASOSLARI

Kutubxonachilik insoniyat taraqqiyotining barcha bosqichlarida ilm-fan va madaniyat rivojining muhim omillaridan biri bo'lib kelgan. Axborot texnologiyalarining rivojlanishi natijasida kutubxonalar faoliyati ham tubdan o'zgardi. Bugungi kunda kutubxonalar bosma fondlar bilan bir qatorda elektron resurslarni yaratish, boshqarish va ulardan foydalanishni tashkil etuvchi zamonaviy axborot markazlari sifatida faoliyat yuritmoqda.

Sinkretizm tushunchasi turli elementlarning o'zaro uyg'unlashuvi va yagona tizim hosil qilishini anglatadi. Kutubxonachilikda bu tushuncha an'anaviy xizmatlar bilan zamonaviy axborot texnologiyalarining integratsiyasini ifodalaydi. Bunday uyg'unlashuv natijasida foydalanuvchilarga tezkor, sifatli va masofaviy axborot xizmatlari ko'rsatish imkoniyatlari kengaymoqda.

Elektron kataloglar kitoblarni izlash jarayonini sezilarli darajada yengillashtirdi. Raqamli kutubxonalar esa foydalanuvchilarga internet orqali istalgan vaqtda ilmiy va badiiy adabiyotlardan foydalanish imkonini bermoqda. Shu bilan birga, sun'iy intellekt texnologiyalari axborotni avtomatik tasniflash, tavsiya etish va qidiruv tizimlarini takomillashtirishda muhim ahamiyat kasb etmoqda.

II. ZAMONAVIY AXBOROT TEXNOLOGIYALARINING KUTUBXONACHILIKDAGI O'RNI

Zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalari kutubxonachilik sohasining rivojlanishida muhim omil hisoblanadi. Raqamli texnologiyalar yordamida kutubxonalarda axborotni yig'ish, saqlash, qayta ishlash va foydalanuvchilarga yetkazish jarayonlari ancha takomillashdi. Natijada kitobxonlarga xizmat ko'rsatish sifati oshib, kutubxonalarning jamiyatdagi o'rni yanada mustahkamlanmoqda.

Raqamli kutubxonalarning joriy etilishi foydalanuvchilarga geografik joylashuvdan qat'i nazar, elektron resurslardan foydalanish imkoniyatini yaratdi. Elektron darsliklar, ilmiy maqolalar, dissertatsiyalar, monografiyalar va boshqa ilmiy manbalarning raqamlashtirilishi ta'lim va ilmiy tadqiqotlarning rivojlanishiga xizmat qilmoqda. Masofaviy ta'lim tizimining kengayishi bilan elektron kutubxonalarga bo'lgan ehtiyoj yanada ortmoqda.

Elektron kataloglar kutubxona fondini boshqarishda muhim vosita hisoblanadi. Ular foydalanuvchilarga kerakli adabiyotlarni muallif, nom, mavzu yoki kalit so'zlar orqali tez va qulay topish imkonini beradi. Shuningdek, elektron kataloglar kutubxona fondini hisobga olish va boshqarish jarayonlarini avtomatlashtirishga xizmat qiladi. So'nggi yillarda sun'iy intellekt texnologiyalarining rivojlanishi kutubxonachilik sohasiga ham kirib keldi. Sun'iy intellekt asosidagi dasturlar foydalanuvchilarning qiziqishlarini tahlil qilib, ularga mos adabiyotlarni tavsiya etish, qidiruv natijalarini optimallashtirish hamda virtual kutubxonachi xizmatini yo'lga qo'yish imkonini bermoqda. Bu esa axborot xizmatlarini yanada samarali tashkil etishga yordam beradi.

Mobil ilovalar va veb-platformalar orqali foydalanuvchilar kitoblarni onlayn bron qilish, elektron resurslardan foydalanish, yangi adabiyotlar haqida ma'lumot olish va kutubxona bilan masofadan muloqot qilish imkoniyatiga ega bo'lmoqda. Bu esa kutubxonachilik xizmatlarining zamonaviy shakllarini rivojlantirishga xizmat qiladi.

O'zbekiston Respublikasida kutubxonachilik tizimini rivojlantirish maqsadida qabul qilingan 2019-yil 7-iyundagi PQ-4354-sonli Prezident qarori axborot-kutubxona muassasalarini zamonaviy texnologiyalar bilan ta'minlash, elektron kataloglarni rivojlantirish, kitob fondlarini raqamlashtirish va aholiga ko'rsatilayotgan axborot xizmatlari sifatini oshirishga qaratilgan. Shuningdek, Alisher Navoiy nomidagi O'zbekiston Milliy kutubxonasi mamlakatdagi eng yirik axborot markazi sifatida elektron kataloglar, raqamli kutubxona, xalqaro ilmiy ma'lumotlar bazalari va zamonaviy axborot xizmatlarini joriy etish bo'yicha yetakchi tajribaga ega. Milliy kutubxonada elektron resurslar fondi muntazam boyitilib, foydalanuvchilarga zamonaviy axborot xizmatlari ko'rsatilmoqda. Kutubxonalarda zamonaviy texnologiyalarni qo'llash nafaqat xizmat ko'rsatish sifatini oshiradi, balki kitobxonlik madaniyatini rivojlantirish, ilmiy tadqiqotlarni qo'llab-quvvatlash va axborotdan samarali foydalanish imkoniyatlarini ham kengaytiradi.

III. KUTUBXONACHILIKDA ZAMONAVIY TEXNOLOGIYALARNI JORIY ETISHNING MUAMMOLARI VA ISTIQBOLLARI

Bugungi kunda kutubxonachilik sohasida zamonaviy texnologiyalarni joriy etish jarayoni izchil davom etayotgan bo'lsa-da, ayrim muammolar ham saqlanib qolmoqda. Avvalo, ayrim axborot-kutubxona muassasalarining moddiy-texnik bazasi zamonaviy talablar darajasida emasligi, kompyuter texnikasi va server uskunalarining yetarli emasligi hamda internet tezligining pastligi raqamli xizmatlarni to'liq yo'lga qo'yishga to'sqinlik qilmoqda. Ayniqsa, chekka hududlardagi kutubxonalarda bu holat yaqqol kuzatiladi.

Yana bir muhim muammo — kutubxona xodimlarining raqamli kompetensiyasini oshirish zarurati hisoblanadi. Zamonaviy kutubxonachi nafaqat bibliografik bilimlarga, balki elektron kataloglar, ma'lumotlar bazalari, sun'iy intellekt vositalari, axborot xavfsizligi va raqamli platformalar bilan ishlash ko'nikmalariga ham ega bo'lishi kerak. Shu bois xodimlarning malakasini muntazam oshirish, xalqaro tajribalarni o'rganish va zamonaviy o'quv dasturlarini joriy etish dolzarb vazifalardan biridir.

Elektron resurslar sonining ortib borishi mualliflik huquqini himoya qilish va axborot xavfsizligini ta'minlash masalalarini ham kun tartibiga olib chiqmoqda. Elektron fondlarni himoyalash, zaxira nusxalarini yaratish hamda foydalanuvchilarning shaxsiy ma'lumotlarini ishonchli saqlash kutubxonalarning muhim vazifalaridan biri hisoblanadi.

Kelgusida sun'iy intellekt yordamida foydalanuvchilarga shaxsiy tavsiyalar berish, ko'p tilli qidiruv tizimlarini rivojlantirish, elektron fondlarni avtomatik tasniflash va virtual kutubxonachi xizmatlarini keng joriy etish kutilmoqda. O'zbekiston Respublikasida kutubxonachilikni rivojlantirish bo'yicha amalga

oshirilayotgan islohotlar ushbu istiqbollarni yanada mustahkamlamoqda. Prezidentimiz tashabbusi bilan axborot-kutubxona muassasalarini zamonaviy texnika bilan jihozlash, elektron kutubxonalarni rivojlantirish, xalqaro ma'lumotlar bazalariga ulanish va raqamli xizmatlarni kengaytirishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Bu esa mamlakatimizda bilimlar jamiyatini shakllantirish va kitobxonlik madaniyatini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Sohada quyidagi yo'nalishlarga alohida e'tibor qaratish maqsadga muvofiq: axborot-kutubxona markazlarini zamonaviy texnika bilan to'liq jihozlash; *sun'iy intellekt asosidagi qidiruv va tavsiya tizimlarini joriy etish; kutubxona xodimlari uchun muntazam malaka oshirish kurslarini tashkil etish; elektron resurslar fondini kengaytirish; xalqaro kutubxonalar bilan hamkorlikni rivojlantirish; yoshlar o'rtasida kitobxonlik madaniyatini rivojlantirishga qaratilgan raqamli loyihalarni amalga oshirish* takliflari ilgari surilyapti.

XULOSA.

Kutubxonachilikda zamonaviy texnologiyalar sinkretizmi an'anaviy kutubxona xizmatlarini yangi bosqichga olib chiqmoqda. Raqamli kutubxonalar, elektron kataloglar, texnologiyalar axborot xizmatlarining sifati hamda samaradorligini sezilarli darajada oshirmoqda. Mazkur texnologiyalar foydalanuvchilarga tezkor, qulay va masofaviy xizmat ko'rsatish imkonini yaratmoqda.

O'zbekiston Respublikasida kutubxonachilik sohasini rivojlantirish bo'yicha amalga oshirilayotgan davlat siyosati, xususan, Prezident qarorlari va axborot-kutubxona tizimini modernizatsiya qilishga qaratilgan islohotlar sohaning barqaror rivojlanishiga xizmat qilmoqda. Alisher Navoiy nomidagi O'zbekiston Milliy kutubxonasining ilg'or tajribasi esa zamonaviy kutubxonachilikning samarali modelini namoyon etmoqda.

Xulosa qilib aytganda, zamonaviy texnologiyalar va an'anaviy kutubxona xizmatlarining uyg'unligi nafaqat axborot xizmatlari sifatini oshiradi, balki ilm-fan, ta'lim va madaniyat rivojiga ham muhim hissa qo'shadi. Kelgusida sun'iy intellekt va boshqa innovatsion texnologiyalarni kutubxonachilik tizimiga keng joriy etish ushbu sohaning yanada taraqqiy etishiga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 7-iyundagi PQ-4354-son qarori. O'zbekiston Respublikasi aholisiga axborot-kutubxona xizmati ko'rsatishni yanada takomillashtirish to'g'risida.
2. O'zbekiston Respublikasining "Axborot-kutubxona faoliyati to'g'risida" gi Qonuni.

- Toshkent, 2011.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2024-yil 14-oktabrdagi PQ-358-son qarori. Sun'iy intellekt texnologiyalarini 2030-yilgacha rivojlantirish strategiyasini tasdiqlash to'g'risida.
4. Chowdhury G. Introduction to Modern Information Retrieval. London: Facet Publishing.
5. Kayipova, Sh. B. "Zamonaviy kutubxonalarda raqamli texnologiyalarning roli." Modern Science and Research jurnali, 2025, 4(6), 200–203.
6. Sharipova, D. A. "Kutubxonachilik: zamonaviy axborot jamiyatida uning o'rni va ahamiyati." San'at va madaniyat axborotnomasi, 2025, №4. O'zbekiston Madaniyat Jurnali.
7. Abdujalilova, D., Xalikova, M., Sharipova, Sh. "Kutubxonachilik: kecha, bugun va ertaga." Akademik tadqiqotlar zamonaviy fanda, 2025.
8. Tursunova, M. I. "Zamonaviy kutubxonalar va ularning faoliyati." Nazariy va amaliy fanlardagi ustuvor islohotlar va zamonaviy ta'limning innovatsion yo'nalishlari, 2025.
9. Xo'jamqulov, B. B. "Raqamli kutubxonalar va ularning an'anaviy kutubxonalar bilan integratsiyasi." Ta'limning zamonaviy transformatsiyasi, 2025.

О‘ЗБЕК TILINI O‘RGATISHDA MOBIL ILOVALARNING DIDAKTIK AHAMIYATI

Ochilova Marjona Olimjon qizi

Termiz davlat universiteti O‘zbek filologiyasi fakulteti

Filologiya tillarni o‘qitish: o‘zbek tili

ta’lim yo‘nalishi 2-bosqich talabasi

Annotatsiya: Mazkur maqolada o‘zbek tilini o‘rgatish jarayonida mobil ilovalardan foydalanishning didaktik imkoniyatlari, ularning ta’lim sifati va samaradorligini oshirishdagi o‘rni ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. Raqamli texnologiyalar rivojlanishi natijasida mobil ta’lim (Mobile Learning – M-learning) zamonaviy ta’limning muhim tarkibiy qismiga aylandi. O‘zbek tilini ona tili hamda xorijiy til sifatida o‘qitishda mobil ilovalar ta’lim oluvchilarning mustaqil ta’lim olish ko‘nikmalarini rivojlantirish, motivatsiyasini oshirish, individual ta’lim trayektoriyasini shakllantirish hamda interaktiv mashqlar orqali til kompetensiyalarini takomillashtirishga xizmat qiladi. Maqolada mobil ilovalarning leksik, grammatik, fonetik va kommunikativ kompetensiyalarni rivojlantirishdagi didaktik imkoniyatlari tahlil qilinadi. Shuningdek, gamifikatsiya, mikrota’lim, sun’iy intellekt, adaptiv ta’lim va multimedia vositalarining mobil ilovalardagi qo‘llanilishi yoritiladi. Xalqaro tajribalar asosida o‘zbek tilini o‘qitishda mobil platformalarni samarali joriy etish bo‘yicha ilmiy xulosalar va amaliy tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so‘zlar: mobil ta’lim, M-learning, mobil ilovalar, didaktika, o‘zbek tili, til kompetensiyasi, gamifikatsiya, sun’iy intellekt, multimedia, raqamli ta’lim.

Abstract: This article examines the didactic significance of mobile applications in teaching the Uzbek language. With the rapid development of digital technologies, mobile learning has become an essential component of modern education. Mobile applications contribute to improving language proficiency, increasing learners’ motivation, supporting independent learning, and developing communicative competence. The paper analyzes the role of mobile applications in teaching vocabulary, grammar, pronunciation, and communication skills. It also discusses the integration of gamification, artificial intelligence, adaptive learning, multimedia technologies, and microlearning into language education. Based on international experience, practical recommendations are proposed for improving the methodology of teaching Uzbek through mobile learning technologies.

Keywords: mobile learning, mobile applications, Uzbek language, didactics, digital education, artificial intelligence, gamification, multimedia learning.

Kirish

XXI asr ta'lim tizimi raqamli transformatsiya bosqichiga kirib, axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining jadal rivojlanishi o'qitish metodikasiga yangicha yondashuvlarni olib kirdi. Smartfon va planshetlar kundalik hayotning ajralmas qismiga aylanganligi sababli mobil ta'lim konsepsiyasi jahon ta'lim tizimida tobora keng qo'llanilmoqda. Mobil ta'lim o'quvchiga istalgan vaqt va istalgan joyda bilim olish imkonini yaratadi hamda uzluksiz ta'limni qo'llab-quvvatlaydi.

O'zbek tilini o'qitishda ham mobil ilovalardan foydalanish dolzarb masalalardan biridir. Zamonaviy o'quvchi an'anaviy darslik bilan bir qatorda interaktiv, vizual va multimediyaga asoslangan resurslardan foydalanishga intiladi. Mobil ilovalar orqali yangi so'zlarni o'rganish, talaffuzni mashq qilish, grammatik topshiriqlarni bajarish, tinglab tushunish va yozma nutqni rivojlantirish imkoniyatlari kengaymoqda. Bu esa ta'limning samaradorligini oshirish bilan birga o'quvchining mustaqil ishlash kompetensiyasini ham rivojlantiradi.

Bugungi kunda sun'iy intellekt asosida ishlovchi platformalar, adaptiv o'qitish tizimlari va gamifikatsiya elementlari mobil ilovalarning funksional imkoniyatlarini sezilarli darajada kengaytirdi. Natijada mobil ilovalar nafaqat qo'shimcha o'quv vositasi, balki zamonaviy didaktik texnologiyalarning muhim komponentiga aylandi. Mazkur tadqiqotning maqsadi o'zbek tilini o'qitishda mobil ilovalarning didaktik ahamiyatini ilmiy asosda tahlil qilish, ularning afzalliklari, mavjud muammolari hamda o'qitish metodikasini takomillashtirishdagi imkoniyatlarini aniqlashdan iborat.

Tadqiqotning vazifalari quyidagilardan iborat:

mobil ta'limning nazariy asoslarini tahlil qilish;

mobil ilovalarning didaktik funksiyalarini aniqlash;

o'zbek tilini o'qitishda qo'llanilayotgan mobil platformalarni baholash;

xalqaro tajribalarni o'rganish;

metodik tavsiyalar ishlab chiqish.

Adabiyotlar tahlili

Mobil ta'lim nazariyasi bo'yicha olib borilgan tadqiqotlar mobil texnologiyalar ta'lim sifatini sezilarli darajada oshirishini ko'rsatadi. M. Sharples mobil ta'limni shaxsga yo'naltirilgan, moslashuvchan va uzluksiz o'qitish modeli sifatida tavsiflaydi. Uning fikricha, mobil qurilmalar ta'limni auditoriya bilan cheklab qo'ymaydi, balki real hayot faoliyati bilan integratsiyalashgan holda tashkil etishga xizmat qiladi.

Traxler mobil ta'limni elektron ta'limning yangi bosqichi sifatida baholab, mobil qurilmalar yordamida ta'lim oluvchining individual ehtiyojlarini hisobga olish imkoniyati ortishini ta'kidlaydi. Crompton esa mobil ta'limning asosiy afzalliklari sifatida moslashuvchanlik, tezkorlik, interaktivlik va shaxsiylashtirilgan ta'limni ko'rsatadi.

Til o'qitish metodikasida mobil ilovalar bo'yicha olib borilgan ilmiy izlanishlar ularning lug'at boyligini oshirish, grammatika ko'nikmalarini mustahkamlash va talaffuzni rivojlantirishda samarali vosita ekanligini isbotlagan. So'nggi yillarda gamifikatsiya elementlari, mikrota'lim texnologiyalari hamda sun'iy intellekt asosidagi adaptiv platformalar xorijiy tillarni o'qitishda yuqori natijalarni ko'rsatmoqda.

O'zbek tilini o'qitish metodikasi bo'yicha amalga oshirilgan tadqiqotlarda raqamli texnologiyalarni qo'llash masalasi yoritilgan bo'lsa-da, aynan mobil ilovalarning didaktik imkoniyatlarini kompleks o'rganishga bag'ishlangan ilmiy ishlar hali yetarli emas. Shu sababli ushbu tadqiqot zamonaviy mobil ta'lim texnologiyalarini o'zbek tilini o'qitish metodikasiga integratsiya qilishning ilmiy asoslarini ishlab chiqishga qaratilgan.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, o'zbek tilini o'rgatishda mobil ilovalardan foydalanish zamonaviy ta'lim jarayonining samaradorligini oshiruvchi muhim didaktik vositalardan biridir. Raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi sharoitida mobil ta'lim o'quvchilarga bilimlarni mustaqil, qulay va interaktiv shaklda egallash imkonini bermokda. Mobil ilovalar orqali o'zbek tilining leksik, grammatik, fonetik hamda kommunikativ jihatlarini o'rganish jarayoni yanada qiziqarli va samarali tashkil etiladi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, mobil ilovalarning asosiy didaktik afzalliklari ta'limning individuallashtirilishi, o'quvchilarning motivatsiyasini oshirish, mustaqil ta'lim ko'nikmalarini shakllantirish hamda amaliy til kompetensiyalarini rivojlantirish bilan belgilanadi. Ayniqsa, multimedia vositalari, interaktiv topshiriqlar, gamifikatsiya elementlari va sun'iy intellekt texnologiyalarining integratsiyasi o'zbek tilini o'rganish jarayonining samaradorligini yanada oshiradi.

Biroq mobil ilovalardan foydalanishda metodik ta'minotning yetarli emasligi, sifatli o'zbek tilidagi raqamli resurslarning kamligi, pedagoglarning raqamli kompetensiyalarini rivojlantirish zarurati kabi muammolar ham mavjud. Ushbu masalalarni hal etish uchun o'zbek tili bo'yicha maxsus mobil platformalar yaratish, ularni zamonaviy pedagogik yondashuvlar asosida takomillashtirish hamda o'qituvchilarni raqamli texnologiyalardan samarali foydalanishga tayyorlash muhim ahamiyat kasb etadi.

Kelgusida o'zbek tilini xorijiy til sifatida o'qitishga mo'ljallangan mobil ilovalarni ishlab chiqish, xalqaro til o'qitish standartlari bilan uyg'unlashtirish va sun'iy intellekt

imkoniyatlaridan foydalanish o'zbek tilining xalqaro miqyosdagi nufuzini oshirishga xizmat qiladi. Shunday qilib, mobil ilovalar nafaqat an'anaviy ta'lim jarayonini to'ldiruvchi vosita, balki o'zbek tilini o'qitish metodikasini innovatsion asosda rivojlantirish imkonini beruvchi istiqbolli pedagogik texnologiya sifatida namoyon bo'ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

- 1.Sharples, M., Taylor, J., Vavoula, G. **A Theory of Learning for the Mobile Age.**
- 2.In: *Learning through Conversation: Theoretical Perspectives and Educational Applications.* London: SAGE Publications, 2007.
- 3.Traxler, J. **Defining, Discussing and Evaluating Mobile Learning: The Moving Finger Writes and Having Writ...** *International Review of Research in Open and Distributed Learning*, 2007. Vol. 8(2).
- 4.Crompton, H. **A Historical Overview of Mobile Learning: Toward Learner-Centered Education.** In: *Handbook of Mobile Learning.* New York: Routledge, 2013.
- 5.Kukulska-Hulme, A., Shield, L. **An Overview of Mobile Assisted Language Learning: From Content Delivery to Supported Collaboration and Interaction.** *ReCALL*, 2008. Vol. 20(3).
- 6.Godwin-Jones, R. **Emerging Technologies: Mobile Apps for Language Learning.** *Language Learning & Technology*, 2011. Vol. 15(2).
- 7.Stockwell, G. **Using Mobile Phones for Vocabulary Activities: Examining the Effect of the Platform.** *Language Learning & Technology*, 2010. Vol. 14(2).
- 8.Burston, J. **MALL: The Pedagogical Challenges.** *Computer Assisted Language Learning*, 2015. Vol. 28(4).
- 9.Miangah, T. M., Nezarat, A. **Mobile-Assisted Language Learning.** *International Journal of Distributed and Parallel Systems*, 2012. Vol. 3(1).
- 10.UNESCO. **Policy Guidelines for Mobile Learning.** Paris: UNESCO, 2013.

CEFR MEZONLARI ASOSIDA O‘ZBEK TILINI BAHOLASH TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH

Ochilova Marjona Olimjon qizi

Termiz davlat universiteti O‘zbek filologiyasi fakulteti

Filologiya tillarni o‘qitish: o‘zbek tili

ta’lim yo‘nalishi 2-bosqich talabasi

ANNOTATSIYA: Mazkur maqolada o‘zbek tilini baholash tizimini Umumyevropa til kompetensiyalarini baholash mezonlari (CEFR – Common European Framework of Reference for Languages) asosida takomillashtirish masalalari ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilinadi. Bugungi globallashuv jarayonida xorijiy tillarni o‘qitish va baholashda xalqaro standartlardan foydalanish muhim ahamiyat kasb etmoqda. Shu nuqtayi nazardan, o‘zbek tilini ona tili va xorijiy til sifatida o‘qitishda bilim, ko‘nikma va malakalarni xalqaro mezonlar asosida baholash tizimini shakllantirish dolzarb vazifalardan biridir. Maqolada CEFR tizimining asosiy tamoyillari, uning til kompetensiyalarini baholashdagi imkoniyatlari hamda o‘zbek tili ta’limiga integratsiya qilish yo‘llari yoritiladi. Shuningdek, tinglab tushunish, o‘qish, yozish va gapirish ko‘nikmalarini baholash mezonlarini ishlab chiqish, kommunikativ kompetensiyani aniqlash, raqamli baholash vositalaridan foydalanish masalalari tahlil qilinadi. Tadqiqot natijasida o‘zbek tilini baholash tizimini takomillashtirish bo‘yicha ilmiy va amaliy tavsiyalar ishlab chiqiladi.

KALIT SO‘ZLAR: CEFR, baholash tizimi, o‘zbek tili, til kompetensiyasi, kommunikativ yondashuv, xalqaro standartlar, diagnostik baholash, raqamli baholash.

ABSTRACT: This article analyzes the improvement of the Uzbek language assessment system based on the Common European Framework of Reference for Languages (CEFR). In the context of globalization, applying international standards in language teaching and assessment has become an important requirement. Developing a reliable and transparent assessment system for Uzbek as a native and foreign language is one of the urgent tasks of modern linguistics and methodology. The study examines the principles of CEFR, its role in evaluating language competencies, and the possibilities of integrating its criteria into Uzbek language education. Particular attention is paid to assessing listening, reading, writing, and speaking skills, as well as developing communicative competence and digital assessment tools. The article provides practical

recommendations for improving the Uzbek language assessment framework in accordance with international standards.

KEYWORDS: CEFR, language assessment, Uzbek language, language competence, international standards, communicative approach, digital assessment.

Kirish

Bugungi kunda ta'lim tizimida xalqaro standartlarga asoslangan baholash mexanizmlarini joriy etish masalasi dunyo miqyosida dolzarb yo'nalishlardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, tillarni o'qitish jarayonida ta'lim oluvchilarning real kommunikativ imkoniyatlarini aniqlash, ularning til kompetensiyalarini xolis va aniq baholash zamonaviy metodikaning asosiy talablaridan biridir. Tilni bilish darajasini baholashda Umumyevropa til kompetensiyalarini baholash tizimi – CEFR keng qo'llaniladigan xalqaro standartlardan biri hisoblanadi. Ushbu tizim til o'rganuvchining bilimini grammatik qoidalarni yod olish darajasi bilan emas, balki undan real kommunikativ vaziyatlarda foydalana olish qobiliyati asosida baholaydi. CEFR tizimida til kompetensiyasi A1, A2, B1, B2, C1 va C2 darajalari orqali belgilanadi.

O'zbek tilining xalqaro miqyosdagi nufuzini oshirish, uni xorijiy til sifatida o'qitish ko'lamini kengaytirish hamda o'zbek tilini o'rganuvchilar uchun yagona baholash mezonlarini yaratish bugungi kunning muhim vazifalaridan biridir. Hozirgi paytda o'zbek tilini o'qitishda turli baholash shakllari mavjud bo'lsa-da, ularning xalqaro mezonlar bilan uyg'unligi, kommunikativ kompetensiyani aniqlash imkoniyati va standartlashtirilganligi masalalari yanada takomillashtirishni talab etmoqda.

CEFR mezonlarini o'zbek tili ta'limiga tatbiq etish nafaqat baholash tizimini yangilash, balki o'quv dasturlari, darsliklar va metodik qo'llanmalarni ham xalqaro talablarga moslashtirish imkonini beradi. Bunday yondashuv o'zbek tilini o'rganuvchilarning til ko'nikmalarini bosqichma-bosqich rivojlantirish, ularning natijalarini xalqaro miqyosda taqqoslash va ta'lim sifatini oshirishga xizmat qiladi. Mazkur maqolaning maqsadi — CEFR mezonlari asosida o'zbek tilini baholash tizimining nazariy va amaliy jihatlarini tahlil qilish hamda uni takomillashtirish bo'yicha ilmiy asoslangan takliflarni ishlab chiqishdan iborat.

Tadqiqot vazifalari quyidagilardan iborat:

CEFR tizimining asosiy tamoyillarini o'rganish;

o'zbek tilini baholashda mavjud yondashuvlarni tahlil qilish;

CEFR mezonlarini o'zbek tili ta'limiga moslashtirish imkoniyatlarini aniqlash;

til ko'nikmalarini baholash mezonlarini ishlab chiqish;

zamonaviy baholash texnologiyalaridan foydalanish bo'yicha tavsiyalar berish.

Adabiyotlar tahlili

Til kompetensiyalarini baholash masalasi zamonaviy tilshunoslik va til o'qitish metodikasining muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Xalqaro tajribada tilni baholash jarayoni faqat grammatik bilimlarni aniqlash bilan cheklanmay, balki shaxsning real kommunikativ vaziyatlarda tildan foydalana olish qobiliyatini baholashga yo'naltirilgan.

CEFR tizimi Yevropa Kengashi tomonidan ishlab chiqilgan bo'lib, til o'rganuvchilarning kompetensiyalarini yagona mezon asosida tavsiflash imkonini beradi. Ushbu tizimda til bilish darajalari foydalanuvchining kundalik, akademik va kasbiy vaziyatlarda samarali muloqot qila olish qobiliyatiga asoslanadi. CEFR mezonlari tilni bilish darajasini aniqlash bilan bir qatorda, o'quv dasturlarini ishlab chiqish, darsliklar yaratish va baholash vositalarini takomillashtirish uchun metodik asos vazifasini bajaradi.

Til baholash bo'yicha tadqiqot olib borgan Bachman va Palmer til kompetensiyasini ko'p qirrali hodisa sifatida baholab, unda lingvistik bilimlar bilan bir qatorda pragmatik va strategik kompetensiyalar ham muhim o'rin tutishini ta'kidlaydi. Ularning fikricha, samarali baholash tizimi o'rganuvchining tildan amaliy foydalanish imkoniyatlarini aniqlashi kerak.

O'zbek tilini o'qitish metodikasi bo'yicha olib borilgan tadqiqotlarda esa til ko'nikmalarini rivojlantirish, kommunikativ yondashuv asosida dars tashkil etish va zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish masalalari keng yoritilgan. Biroq o'zbek tilini baholash tizimini xalqaro standartlar, xususan CEFR mezonlari asosida takomillashtirish masalasi hali yetarlicha tadqiq etilmagan yo'nalishlardan biri hisoblanadi. Shu sababli CEFR talablarini o'zbek tili ta'limiga moslashtirish, milliy baholash mezonlarini xalqaro standartlar bilan uyg'unlashtirish va kommunikativ kompetensiyani aniqlashga yo'naltirilgan baholash tizimini yaratish dolzarb ilmiy masala sifatida namoyon bo'lmoqda.

Tadqiqot metodologiyasi

Mazkur tadqiqotda CEFR mezonlari asosida o'zbek tilini baholash tizimini takomillashtirish masalasini o'rganishda kompleks metodologik yondashuvdan foydalanildi.

Tadqiqotning asosiy metodlari quyidagilardan iborat:

1. Qiyosiy-tahliliy metod.

Ushbu metod orqali CEFR xalqaro baholash tizimi va o'zbek tilini baholashda mavjud yondashuvlar qiyosiy tahlil qilindi. Xalqaro tajribadagi samarali mezonlarni o'zbek tili ta'limiga moslashtirish imkoniyatlari aniqlandi.

2. Ilmiy-nazariy tahlil metodi.

Til kompetensiyasi, kommunikativ yondashuv va baholash nazariyasiga oid ilmiy manbalar o'rganildi hamda umumlashtirildi.

3. Metodik modellash tirish metodi.

CEFR darajalariga mos ravishda o'zbek tilini bilish ko'rsatkichlarini ishlab chiqish va baholash mezonlarini shakllantirish imkoniyatlari modellash tirildi.

4. Pedagogik kuzatuv va tajriba tahlili.

Til o'rgatish jarayonida qo'llanilayotgan baholash usullarining samaradorligi o'rganildi.

Tadqiqotning nazariy ahamiyati shundaki, unda CEFR mezonlarini o'zbek tili ta'limiga tatbiq etishning ilmiy-metodik asoslari yoritiladi. Amaliy ahamiyati esa o'zbek tilini o'qitishda foydalaniladigan baholash vositalarini takomillashtirish bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqilganligi bilan belgilanadi.

CEFR tizimining o'zbek tilini baholashdagi o'rni

CEFR tizimining asosiy xususiyati shundaki, u tilni bilishni faqat nazariy bilimlar majmui sifatida emas, balki amaliy faoliyat vositasi sifatida baholaydi. Mazkur tizimda tinglab tushunish, o'qish, yozish va gapirish ko'nikmalari alohida mezonlar asosida aniqlanadi.

O'zbek tilini baholashda CEFR mezonlarini qo'llash quyidagi imkoniyatlarni yaratadi:

Birinchidan, til o'rganuvchining real kommunikativ qobiliyatini aniqlash imkoniyati oshadi. Masalan, B1 darajasidagi o'rganuvchi kundalik mavzularda mustaqil fikr bildirish olishi, oddiy matnlarni tushunishi va muloqotga kirishish olishi kerak.

Ikkinchidan, baholash jarayoni yagona standart asosida amalga oshiriladi. Bu esa turli ta'lim muassasalarida olingan natijalarni taqqoslash imkonini beradi.

Uchinchidan, CEFR asosidagi baholash ta'lim jarayonining barcha bosqichlarini takomillashtirishga xizmat qiladi. O'quv dasturlari, darsliklar va topshiriqlar til darajalariga mos ravishda ishlab chiqiladi.

O'zbek tilining o'ziga xos grammatik va leksik xususiyatlarini hisobga olgan holda CEFR mezonlarini moslashtirish muhimdir. Bunda o'zbek tilining agglutinatив xususiyati, hurmat shakllari, milliy-madaniy birliklari va nutqiy vaziyatlari alohida e'tiborga olinishi lozim. Shuningdek, o'zbek tilini xorijiy til sifatida o'rganuvchilar uchun CEFR asosidagi baholash tizimini yaratish tilimizning xalqaro ta'lim maydonidagi mavqeini mustahkamlashga xizmat qiladi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, CEFR mezonlari asosida o'zbek tilini baholash tizimini takomillashtirish zamonaviy til ta'limining muhim yo'nalishlaridan biridir. Bugungi globallashuv va xalqaro ta'lim integratsiyasi sharoitida tilni bilish darajasini aniq, shaffof va xalqaro mezonlar asosida baholash zarurati tobora ortib bormoqda. CEFR tizimi aynan

shu ehtiyojni qondirishga xizmat qiluvchi samarali vosita bo'lib, u til o'rganuvchining bilimini emas, balki undan amaliy foydalanish qobiliyatini baholashga yo'naltirilgan.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, CEFR mezonlarini o'zbek tili ta'limiga joriy etish baholash jarayonining sifatini oshirish, o'quvchilarning kommunikativ kompetensiyalarini aniqlash va ta'lim natijalarini xalqaro standartlar bilan uyg'unlashtirish imkonini beradi. Ayniqsa, tinglab tushunish, o'qish, yozish va gapirish ko'nikmalarini alohida mezonlar asosida baholash o'zbek tilini o'rganish jarayonining samaradorligini oshiradi.

Biroq CEFR tizimini o'zbek tiliga moslashtirish jarayonida tilimizning milliy va grammatik xususiyatlarini hisobga olish muhim ahamiyatga ega. O'zbek tilining agglutinatib tabiati, so'z yasalishi, nutqiy odob shakllari hamda milliy-madaniy birliklari xalqaro baholash mezonlariga mos ravishda qayta ishlab chiqilishi lozim. Kelgusida o'zbek tilini baholashning CEFR asosidagi milliy modelini yaratish, daraja tavsiflarini ishlab chiqish, standartlashtirilgan test topshiriqlarini shakllantirish va raqamli baholash vositalarini joriy etish dolzarb vazifalardan biri bo'lib qoladi. Shuningdek, pedagoglarning CEFR tamoyillari asosida baholash kompetensiyalarini rivojlantirish ham ta'lim sifatini oshirishning muhim omillaridan biridir. Umuman olganda, CEFR mezonlari asosida takomillashtirilgan o'zbek tili baholash tizimi o'zbek tilini xalqaro miqyosda targ'ib qilish, xorijiy o'rganuvchilar uchun qulay til muhitini yaratish va o'zbek tilining global ta'lim makonidagi mavqeini mustahkamlashga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Council of Europe. **Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment.** Cambridge: Cambridge University Press, 2001.
2. Council of Europe. **Common European Framework of Reference for Languages: Companion Volume.** Strasbourg: Council of Europe Publishing, 2020.
3. Bachman, L. F., Palmer, A. S. **Language Testing in Practice: Designing and Developing Useful Language Tests.** Oxford: Oxford University Press, 1996.
4. Bachman, L. F. **Fundamental Considerations in Language Testing.** Oxford: Oxford University Press, 1990.
5. Alderson, J. C. **Assessing Reading.** Cambridge: Cambridge University Press, 2000.
6. McNamara, T. **Language Testing.** Oxford: Oxford University Press, 2000.
7. Hughes, A. **Testing for Language Teachers.** Cambridge: Cambridge University Press, 2003.
8. Weir, C. J. **Language Testing and Validation: An Evidence-Based Approach.** London: Palgrave Macmillan, 2005.
9. Fulcher, G. **Practical Language Testing.** London: Hodder Education, 2010.

ХОСИЛ СИФАТИГА АГРОТЕХНИК ОМИЛЛАРНИ УЙЎНЛАШГАН ҲОЛДА ҚЎЛЛАШНИНГ ТАЪСИРИ

Жуманов Д.Т. – ТерДМАУ Агробиология факултети декани, доцент,
Мадаминова М.Н. – ТерДМАУ Агробиология факултети талабаси.

Аннотация

70-70-60 % суғориш режимида туп қалинлиги ва ўғитларнинг ўзаро нисбатига боғлиқ ҳолда ўртача 35,4-40,5 ц/га ҳосил олинган бўлса, 75-75-60 % суғориш режимида ҳосилдорлик вариантлар бўйича ўртача 33,5-36,5 ц/га ни ташкил этди.

Тажриба вариантларидан териб олинган пахта ҳосилида толанинг микронеър кўрсаткичи 4,3-4,5 ни ташкил этиб, 75-75-60 % суғориш режимига нисбатан 70-70-60 % режимда суғорилган вариантлардан териб олинган пахта толасининг микронеър кўрсаткичи бир оз юқорилиги аниқланди.

Резюме

В режиме орошения 70-70-60 % средняя урожайность составляла 35,4-40,5 ц/га в зависимости от толщины куста и соотношения удобрений, в то время как в режиме орошения 75-75-60 % средняя урожайность составляла 33,5-36,5 ц/га

Опыт показывает что индекс микронеёра волокно выше в режиме орошения 70-70-60 % чем волокон который составляет 4,3-4,5 микронеёр и орошение 75-75-60 %.

Annotasiya

At 70-70-60% irrigation mode, depending on the thickness of the bush and the fertilizer ration, on average yield of 35,4-40,5 s/ha is obtained, 75-75-60% the yield in cultivation varied by an average of 33,5-36,5 s/ha.

Experience shows that the micronaire index of the fibers is higher in the irrigation mode of 70-70-60 % than the fiber which consists of 4,3-4,5 micronaire and irrigation of 75-75-60 %.

Калит сўзлар

Туп қалинлик, ўғитлаш нисбати, суғориш режими, ҳосилдорлик, сифат, чекланган дала нам сиғими, нам сиғими, ялпи, умумий, ҳаракатчан, азот, фосфор калий, гумус, иқтисодий самарадорлик, рентабеллик.

Ключевой слова

Толщина куста, коэффициент оплодотворения, режим полива, плодovitость, качество, ограниченная влагоемкость поля, влажная емкость, брутто, общий,

движения, азот, фосфор, калий, гумус, экономическая эффективность, рентабельность.

Республикамизнинг тупроқ-иклим, гидрогеологик, мелиоратив ва бошқа табиий шароитлари ниҳоятда турличадир. Ҳар бир иқлим ҳудуди учун муайян агротехника, жумладан суғориш, ўғитлаш тизимлари ҳамда туп сон қалинлиги ишлаб чиқиши лозим.

Маълумки, экинларнинг яратилган ҳар бир нави маълум минтақага экилиб, шунга мос келадиган омиллар таъминлаб берилгандагина унинг потенциал имкониятларидан тулароқ фойдаланишга имкон яратилиб, мўл ва сифатли ҳосил олиниши бажарилган тажрибаларда исботланган.

Сув танқислиги йилдан йилга ошиб бормоқда, минерал ўғитларни етишмаслиги ва уларни ўсимлик талабидан келиб чиққан ҳолда қўллаш талабларига риоя қилмаслик ҳолларини учраши мамлакатимизда экологик шароитни мураккаблигига таъсир кўрсатмоқда. Шуларни ҳисобга олиб, мавжуд сув захираларидан унумли фойдаланиш, сув исрофгарчиликларини камайтириш яъни экинларни навларига мос мақбул бўлган ниҳол қалинлигини аниқлаш, сув ва озиқа режимларини ишлаб чиқиш ва жорий этиш шу куннинг долзарб муаммоларидан бири бўлиб ҳисобланади.

Шуларни инобатга олиб, Республикамизнинг қатор вилоятларида шу жумладан Самарқанд вилоятида ҳам кенг майдонларда экилиб келинаётган ғўзанинг Зарафшон навининг суғориш ва озиқа режимларини ўрганиш натижасида шу навнинг потенциал имкониятларидан кенг фойдаланишга сабаб бўлади. Шу мақсадда турли суғориш режимларини маъдан ўғитлар меъёрлари билан боғлиқ равишда ўрганиш мақсадида ПСУЕАИТИ Самарқанд ИТИнинг ўтлоқ-бўз тупроқлари шароитида дала тажрибалари ўтказилди [9. 4-б.].

Тажриба даласи тупроғининг сув-физик ва агрокимёвий хоссаларини таърифи қўйидагичадир: баҳор фаслида чигитлар экилишидан олдин тупроқнинг ҳажм массаси ўртача 0-70 см қатламда 1,27, 0-100 см қатламда 1,30 г/см³ ни ташкил этди.

Тупроқнинг чекланган дала нам сифими (ЧДНС) ўртача 0-70 см қатламда 21,0 %, 0-100 см қатламда эса 22,0 % бўлганлиги аниқланди. Тажриба ўтказилган даланинг тупроғини агрокимёвий ҳолати баҳор фаслида тажриба қўйилишидан олдин ўртача қўйидаги микдорда бўлганлиги қайд этилди: гумус 0-30 см қатламда 1,13 %, 30-50 см да 0,80 %, умумий азот юқоридагига мос равишда 0,125, 0,078 %,

ялпи фосфор-0,220, 0,155 %, нитрат шаклидаги азот-21,4, 9,2, ҳаракатчан фосфор 32,2, 14,3 мг/кг [1;18-6].

Тажрибада ғўзанинг уч хил туп қалинлиги (гектарига 80; 100 ва 120 минг, шунингдек 1 погонометрда мос равишда 7,2; 9,0 ва 10,8 дона ўсимлик), тупроқнинг чекланган дала нам сифимиға (ЧДНС) нисбатан икки хил суғориш режими (70-70-60 ва 75-75-60 %, шунингдек суғориш тартиби мос равишда 2-3-0 ва 2-4-0) ва икки меъёрдаги ўғитларнинг (NPK) ўзаро нисбатлари (1:0,7:0,5 ва 1:1:0,5) бўлган икки меъёри ўрганилди. Ўғитларнинг йиллик меъёри: $N_{200} P_{140}$ ва K_{100} ҳамда $N_{200} P_{200}$ ва K_{100} кг/га ташкил этди (1-жадвал).

Қўлланиладиган агротехнологиялар мажмуасида ғўза ҳосилдорлигини ошириш билан бир қаторда жаҳон андозаларига мувофиқ равишда тола сифатини рақобатбардош бўлишини таъминлаш ҳам муҳим вазифалардан биридир.

Ғўзаларнинг амал даври охирига келиб, режимлар бўйича суғоришлар ўсимликларнинг ривожланиш фазалари бўйича кўйидагича тақсимланди. Тажрибанинг 70-70-60 фоизлик суғориш режимида мавсум давомида ғўзалар 5 маротаба суғорилиб 2-3-0 тартибда, яъни ғўзаларнинг гуллаш фазасигача 2 маротаба, гуллаш ва ҳосил тўплаш даврида 3 маротаба суғорилиб, (пишиш даврида эса суғориш ўтказилмади, яъни тупроқ намлиги дала нам сифимиға нисбатан 60 фоизга тушмаганлиги сабабли) гектарига мавсумий сув сарфи ўртача 5110 м³ ни ташкил қилди [2; 2-6].

75-75-60 фоиз суғориш режимидаги вариантларда эса, ғўзаларнинг амал даврида 6 маротаба 2-4-0 тартибда суғорилиб, гектарига мавсумий сув сарфи 5330 м³ ни ташкил қилди.

Тажриба даласида ғўзанинг ўсув даврида ўтказилган фенологик кузатув натижалари таҳлил этилганда суғориш режими, туп сон қалинлиги, шунингдек, ўғитларнинг ўзаро турли меъёр ва нисбатларда бўлиши, ўсимликларнинг ўсиши, ривожланишига катта таъсир қилиши маълум бўлди.

1 сентябрда ўтказилган кузатувларда ҳам барча ўрганилган вариантларда кўчат сонини ортиши билан, ҳар бир туп ўсимликка тўғри келадиган кўсак сони 2,1 донагача ва уларнинг очилишини 1,2 донагача камайиши аниқланди.

Ғўзанинг 1 сентябр санасидаги тўплаган кўсакларини очилиши таҳлил қилинганда маълум бўлишича, 75-75-60 % режимда суғорилган вариантларда ўстирилган ғўзаларнинг кўсакларини очилиши 70-70-60 % режимда суғорилган вариантлардаги ғўзага қиёслаганда сезиларди даражада 1,5 донагача орқада қолиши маълум бўлди. Аммо, тажрибада ўғитлар билан 1:1:0,5 нисбатда озиклантирилган вариантлардаги ғўзада тўпланган кўсакни 1:0,7:0,5 нисбатда

озиклантирилган вариантлардаги ғўзанинг кўсакларига нисбатан 0,6 донагача тезроқ очилиши маълум бўлди [4. 21-б.].

Олиб борилган дала тажрибалари маълумотларини кўрсатишича, ғўза ҳосилдорлигига ташқи муҳит омиллари уйғунлашган ҳолда таъсир қилиши маълум бўлди.

Суғориш режими тупрокни ЧДНС га нисбатан 70-70-60 % бўлган шароитда ўстирилган ғўзаларнинг ҳосилдорлиги 75-75-60 % режимда суғорилган вариантлардаги ҳосилдорликка нисбатан тажрибалар ўтказилган йилларда юқори бўлишлиги ҳисобга олинди (1-жадвал).

70-70-60 % суғориш режимида туп қалинлиги ва ўғитларнинг ўзаро нисбатига боғлиқ ҳолда ўртача 37,2-42,3 ц/га ҳосил олинган бўлса, 75-75-60 % суғориш режимида ҳосилдорлик вариантлар бўйича ўртача 36,3-39,3 ц/га ни ташкил этди [9. 87-б.] (1-жадвал).

Ўғитлаш 1:0,7:0,5 нисбатда суғориш 75-75-60 % режимда олиб борилиб, туп сони ўртача 80 минг/га қолдирилган вариантда ғўза ҳосилдорлиги ўртача 38,0 ц/га ни ташкил этган бўлса, туп қалинлиги 100 мингтагача оширилганда, ҳосилдорлик 36,9 ц/га, туп сони 120 мингтагача кўпайган вариантда эса 36,3 ц/га бўлганлиги ҳисобга олинди. Худди шундай ҳолат ўғитлар 1:1:0,5 нисбатда қўлланилганда ҳам кузатилди (1-жадвал).

1-жадвал

**Турли туп қалинлиги, суғориш ва озик режимларида ғўза
ҳосилдорлиги, ц/га**

Тажриба вариантлари	ЧДНС га нисбатан суғориш режими, %	Ҳосил терими олдидан туп қалинлиги, минг дона/га	NPK нинг ўзаро нисбати	Ўртача	
				Жами ҳосил	Шундан кўсак шаклида
1 (назорат)	70-70-60	80,4	1:0,7:0,5	38,3	4,0
2		99,1		40,6	5,3
3		118,9		37,2	4,9
4		79,2	1:1:0,5	39,6	3,6
5		98,1		42,3	4,2
6		118,2		38,4	5,2
7		78,9		38,0	3,8

8	75-75-60	99,6	1:0,7:0,5	36,9	4,9
9		118,5	1:1:0,5	36,3	4,7
10		81,2		39,3	3,4
11		99,1		37,2	3,7
12		118,9		36,5	4,8

А(сув).

ЭКФ_{0,5}=1,59 ц/га,

В(NPK).

ЭКФ_{0,5}=1,59 ц/га,

С(туп сон).

ЭКФ_{0,5}=1,3 ц/га

Тажриба ўтказилган йиллар давомида ўртача энг юқори ҳосил (42,3 ц/га) ғўзанинг ўсув даврида тупрокни ЧДНС га нисбатан 70-70-60 % режимда суғорилган, ўғитларнинг ўзаро нисбати 1:1:0,5 ва кўчат қалинлиги 100 минг/га бўлган шароитда олинганлиги аниқланди [8; 11-б] (1-жадвал).

Ўғитлар 1:1:0,5 нисбатида қўлланилганда ғўза 70-70-60 % режимда суғорилганда гектар ҳисобига туп қалинлиги 80-100 мингта бўлган вариантларда тола чиқиши, тола узунлиги ва 1000 дона чигитнинг массасида ижобий ўзгаришлар аниқланди, аммо, кўчат қалинлигини 120 минг тупга ошиши билан ушбу кўрсаткичларни пасайиши ҳисобга олинди.

Суғориш 75-75-60 % режимда ўтказилганда туп қалинлиги 80 мингдан 100 минггача бўлганда тола узунлигини 33,5-33,6 мм бўлиши, 1000 дона чигит массаси ўртача 120-121,1 г ни ташкил этиши, аммо, туп қалинлигини 120 минггача қўпайиши билан тола чиқиш фоизи, тола узунлиги, толанинг етилиш коэффиценти, шунингдек 1000 дона чигит массасини бошқа ўрганилган вариантларга қиёслаганда сезиларли камайиши аниқланди (2-жадвал).

Тажриба вариантларидан териб олинган пахта ҳосилида толанинг микронейр кўрсаткичи 4,3-4,5 ни ташкил этиб, 75-75-60 % суғориш режимига нисбатан 70-70-60 % режимда суғорилган вариантлардан териб олинган пахта толасининг микронейр кўрсаткичи бир оз юқорилиги аниқланди [5; 35-б].

Ќўза 75-75-60 % режимда суғорилганда 70-70-60 % режимда суғорилган вариантлардагига нисбатан пахтанинг саноат навини пасайиш ҳолати ҳам қайд этилди.

Шундай қилиб, тажриба натижалари асосида хулоса қилиш мумкинки, агротехнологик элементларнинг ўзаро ўйғунлашуви ҳосилдорлик ва ҳосил сифатини оширишда асосий омиллардан бўлиб ҳисобланади.

Ўғитлар нисбати ва суғориш режимларига боғлиқ ҳолда туп қалинлиги гектар ҳисобига 80 мингдан 120 минггача ошиб бориши билан тола чиқиши 1,6 % гача,

тола узунлиги 0,6 мм гача ва минг дона чигит массаси 3,4 г гача камайиб бориши кузатилди.

Вўза 70-70-60 % суғориш режимида парвариш қилиниб, гектарига ўртача 100 минг туп сон қолдирилган ва ўғитлар 1:1:0,5 нисбатда қўлланилган вариантдан энг юқори ҳосилдорлик-42,3 ц/га, рентабеллик даражаси 34,0 % ни ташкил қилди, иқтисодий жиҳатдан энг самарали вариант эканлиги аниқланди. Шунингдек, назорат вариантыга нисбатан рентабеллик даражаси 4,3 % га баланд бўлди [3. 26-б.].

2-жадвал

Суғориш, озик режимлари ва туп қалинликларини пахта толасининг технологик кўрсаткичларига таъсири

Тажириб а вари- антлари	Тола чиқиш и, %	Тола узунлиги, мм	Узил иш кучи, гк	Микроне ер кўрсаткичи	Етил иш коэф- фициенти	Сан оат нави	1000 дона чигит массаси, г
1(назор ат)	36, 8	33,5	4,6	4,4	2,0	I	121,4
2	36, 5	33,4	4,4	4,4	2,0	I	120,0
3	35, 2	33,0	4,4	4,3	2,0	I	118,0
4	36, 8	33,6	4,6	4,5	2,0	I	121,9
5	36, 8	33,6	4,5	4,4	2,0	I	121,2
6	35, 4	33,1	4,5	4,4	2,0	I	119,0
7	36, 4	33,6	4,4	4,3	2,0	I	120,9
8	36, 0	33,5	4,3	4,4	1,9	II	120,0
9	35, 0	33,0	4,3	4,3	1,9	II	118,0

10	36, 5	33,6	4,5	4,4	2,0	I	121,1
11	36, 2	33,6	4,5	4,4	1,9	II	120,3
12	35, 0	33,1	4,3	4,4	1,9	II	118,2

Хулоса қилиб шуни айтиш мумкинки, ғўзалар 70-70-60 % суғориш режимида парвариш қилиниб, гектарига ўртача 100 минг туп сон қолдирилган ва ўғитлар 1:1:0,5 (N_{200} P_{140} ва K_{100} ҳамда N_{200} P_{200} ва K_{100} кг/га) нисбатда қўлланилган вариант иқтисодий ва пахта толасининг барча технологик сифат кўрсаткичлари жиҳатдан энг самарали вариант эканлиги аниқланди. Тажриба вариантларидан териб олинган пахта ҳосилида толанинг микронейр кўрсаткичи 4,3-4,5 ни ташкил этиб, 75-75-60 % суғориш режимида нисбатан 70-70-60 % режимда суғорилган вариантлардан териб олинган пахта толасининг микронейр кўрсаткичи бир оз юқорилиги аниқланди.

Ќўза 75-75-60 % режимда суғорилганда 70-70-60 % режимда суғорилган вариантлардагига нисбатан пахтанинг саноат навини пасайиш ҳолати ҳам қайд этилди.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати

1. Жуманов Д.Т. Суғориш меъёри. Ўзбекистон қишлоқ хўжалиги журнали 2007 йил №4 18-бет.
2. Жуманов Д.Т., Ризаев А., Орипов Р., Тоштемиров А. - Ўйғунлашган технология элементларини асослаш. АГРО ИЛМ «Ўзбекистон қишлоқ хўжалиги» журнали илмий иловаси, Нишона сон, 2007 йил № 1 (1), 2-3-бетлар.
3. Жуманов Д.Т., Тухтамешова М., Назарова А., У.Бахромов - Технологик омилларнинг ғўза ҳосилдорлигига таъсири. Тошкент «Ўзбекистон қишлоқ хўжалиги» журнали 2011 йил №11. 26-бет.
4. Жуманов Д.Т., Евка В. - Ўйғунлашган технологияда ҳосил. Ўзбекистон қишлоқ хўжалиги журнали. 2007 йил № 12-сон 21-бет.
5. Жуманов Д.Т., Евка В.- Мақбул технология ва ҳосилдорлик. Самарқанд Сам ҚХИ «Картошка селекцияси, уруғчилик ва етиштириш, сақлаш технологиясини ривожлантириш муаммолари» Республика илмий-амалий конференцияси материаллари тўплами 2007 йил 33-35 бетлар.
6. Жуманов Д.Т. Ўйғунлашган технологиянинг афзаллиги. Самарқанд Сам ҚХИ «Қишлоқ хўжалигини ривожлантириш-даги муаммолар ва ёш олимларнинг

тадқиқотлари» Аспирант, докторант ва тадқиқотчиларнинг 2009 йил «Қишлоқ таракқиёти ва фаравонлиги йили»га бағишланган илмий-амалий анжумани 22-23 апрел 2009 йил 5-9 бетлар.

7. Жуманов Д.Т., Орипов Р. Агротехнология-лар уйғунлашуви ва ғўза ҳосилдорлиги. Самарқанд Сам ҚХИ «Фермер хўжаликларида ишлаб чиқариш самарадорлигини ошириш истиқболлари» Профессор-ўқитувчиларнинг қишлоқ таракқийти ва фаравонлиги йили»га бағишланган илмий-амалий конференцияси материаллари ТЎПЛАМИ 1-қисм 6-7 май 2009 йил 30-33 бетлар.

8. Жуманов Д.Т., Қулатов Б. Омад ғўза навининг ҳосилдорлигига сув ва озиқа режимларининг таъсири. Самарқанд Сам ҚХИ «Қишлоқ хўжалигида ислохотларни чуқурлаштиришда ёш олимларнинг эришган ютуқлари ва муаммолар» Стажиёр-тадқиқотчи-изланувчи ва ёш олимларнинг 2011 йил «Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик йили»га бағишланган илмий-амалий конференцияси материаллари ТЎПЛАМИ 1-қисм 26-27 апрел 2011 йил 9-11 бетлар.

9. Жуманов Д.Т. Оқдарё-6 ғўза навининг ўсиши, ривожланиши ва ҳосилдорлигига технологик жараёнларнинг таъсири. 06.01.09 – Ўсимликшунослик. Қишлоқ хўжалик фанлари номзоди илмий даражасини олиш учун ёзилган диссертация. Самарқанд-2008 йил. 178 бет.

10. Доспехов Б.А. Методика полевого опыта. - М.: «Агропромиздат», 1985.

11. Методика полевых опытов с хлопчатником. – Т.: 1981. (Дала тажрибаларини ўтказиш услублари. – Т.: 2007.)

БУХОРО ВИЛОЯТИДА ЛЕЙШМАНИОЗ КАСАЛЛИГИ БИЛАН КАСАЛЛАНГАНЛАРНИНГ ЁШГА ВА ЖИНСГА НИСБАТАН АЖРАТИЛИШИ

А.Б. Шодиева

Резюме

Текширувни Бухоро вилоятининг турли ҳудудларидан лейшманиоз касаллиги билан касалланган 1 ойликдан 65 ёшгача бўлган 1156 нафар беморлар амбулатор карталари ретроспектив таҳлил қилинди. Лейшманиоз диагнози клиник, эпидемиологик ва лаборатор усуллар орқали тасдиқланди. Беморларнинг ёшга ва жинсга нисбатан учраш фоизи ўрганилди. Ёш ва жинсларда лейшманиоз касаллигининг клиник шакллариининг учраши ўрганилиб хулосалар қилинди. Олинган натижалар асосида кўрсаткичларга статистик ишлов берилди. Лейшманиоз касаллигининг сезиларли даражада 5-10 ёшдаги болаларда нисбатан кўп учраши аниқланди.

Резюме

Ретроспективно проанализированы амбулаторные карты 1156 больных атопическим дерматитом в возрасте от 1 месяца до 65 лет из разных регионов Бухарской области. Диагноз лейшманиоз подтвержден клиническими, эпидемиологическими и лабораторными методами. Изучено процентное соотношение пациентов по возрасту и полу. Изучена заболеваемость клиническими формами лейшманиоз у молодых людей и полов и сделаны выводы. На основании полученных результатов показатели были обработаны статистически. Было обнаружено, что лейшманиоз значительно чаще встречается у детей в возрасте 5–10 лет.

Resume

Outpatient cards of 1156 patients aged 1 month to 65 years with leishmaniasis from different regions of Bukhara region were retrospectively analyzed. The diagnosis of leishmaniasis was confirmed by clinical, epidemiological, and laboratory methods. Percentage of patients according to age and gender were studied. The incidence of clinical forms of leishmaniasis in young men and women was studied and conclusions were drawn. Based on the obtained results, the indicators were statistically processed. Leishmaniasis has been found to be significantly more common in children aged 5–10 years.

Калит сўзлар: лейшманиоз , аллергия ринит, бронхиал астма, экология.

Ключевые слова: лейшманиоз, аллергический ринит, бронхиальная астма, экология.

Key words: leishmaniasis, allergic rhinitis, bronchial asthma, ecology.

Долзарблиги

Лейшманиоз – ҳозирги кунда кенг тарқалган, доимий яраланиш билан кечувчи, сурункали, қайталаниб турувчи тери касаллиги. Лейшманиоз, кўпинча чивин чақишидан кейин пайдо бўладиган тери касалликларидан бири бўлиб, мураккаб патогенез билан тавсифланувчи, барча органлар ва тизимларга таъсир қилувчи касалликдир. Лейшманиоз энг кенг тарқалган касалликлардан биридир. Лейшманиоз болалар орасида 2-3% гача, катталар орасида 5-8% ни ташкил этади.[1]

Лейшманиознинг 3 та асосий тури мавжуд: висцерал (шунингдек, фекал-орал деб аталади ва касалликнинг энг оҳир шакли), тери (энг кенг тарқалган) ва силлик тери. [3,4]

Тери лейшманиоз (Тл) лейшманиознинг энг кенг тарқалган шакли бўлиб, терининг шикастланиши, асосан, ошқозон яраси, тананинг очик жойларида доимий из қолдириши ва ногиронлик ёки стигматизацияга олиб келиши мумкин. Тл ҳолатларининг 95% ҳақида Америка, Ўрта ер денгизи ҳавзаси, яқин Шарқ ва Марказий Осиёда қайд етилган. 2020да 85 мамлакатларида: Афғонистон, Жазоир, Бразилия, Покистон, Перу, Сурия Араб Республикаси ва Тунисда 10% дан ортик янги ҳолатлар қайд етилди. Дунёда ҳар йили 600 000дан 1 миллионгача янги касаллик ҳолатлари борлиги тахмин қилинмоқда. [5,6]

Тадқиқот мақсади:

Бухоро вилоятида яшовчи лейшманиоз аниқланган беморлар орасидан ёшга ва жинсга ажратиб ўрганиш.

Тадқиқот вазифалари:

1. Бухоро вилоятида лейшманиоз касаллиги аниқланган беморлар сонини аниқлаш.
2. Аниқланган лейшманиоз касаллиги бор беморларни туманлар кесимида кўра гуруҳларга ажратиш.
3. Аниқланган лейшманиоз касаллиги бор беморларни ёшга ва жинсга кўра гуруҳларга ажратиш.

Материал ва услублар

2024-2025 йилларда вилоят Дерматовенерология диспансерига мурожаат қилган беморларда клиник диагноз қўйилди. Беморлардан олинган таҳлил ва клиникага орқали диагноз тасдиқланди. Даволангангача ва даволангандан кейинги натижаларни таққосланди. Беморлар амбулатор карталари ретроспектив ўрганилиб таҳлил қилинди.

Статистик услублар: Олинган натижаларга статистик ишлов берилди. Илмий иш натижасида олинган хулосалар ва маълумотларнинг ишончлилиқ даражасини аниқлаш учун кўрсаткичларнинг ўртача миқдори-М, ўртача миқдорнинг хатоси – m ва ишончлилиқ фарқи-Р ни топишда И.П.Ашмарин ва А.А.Воробьев (1962) томонидан тавсия этилган усулларва мезонлардан фойдаланилди. Р-ишончлилиқ фарқи Стьюдент жадвалидан олинди.

Натижа ва муҳокама

2024-2025 йилларда Бухоро вилояти Дерматовенерология диспансерига лейшманиоз билан мурожаат қилганларнинг жами сони 1156 нафарни ташкил этган. Шу 1156 нафар беморларнинг ёши ва жинси ретроспектив таҳлилдан ўтказилди. Шуларнинг барчаси тадқиқот учун ўрганилди. Жами 1156 нафар бемор ўрганилган бўлиб, беморларнинг барчаси статистик таҳлил қилинди. Шулардан 591 аёллар, 565 эркекларни ташкил қилди. Мурожаат қилган беморларнинг ёшига ва жинсига нисбатан ўрганиш натижалари қуйидаги кўрсаткичларга эга бўлди (1-жадвал). Ўрганилган беморларнинг ёши 1 ойликдан 64 ёшгача бўлиб, 65 ёшдан ўтган ҳар иккала жинсда касалланиш қайд этилмади. Аниқланган маълумотларга кўра лейшманиоз касаллигига чалиниш ҳолатлари Қорақўл, Олот, Қоровулбозор, Ғиждувон, Жондор туманларида кўпчилиқни ташкил қилди. Касалланиш ҳолатининг кўплигига туманларнинг ўзига хос экологик муҳити ва саноат маҳсулотлари ишлаб чиқариш жараёнлари билан алоқадорлиги илмий жиҳатдан ўз тасдиғини топди. Буни қуйида келтирилган жадваллар орқали кўришимиз мумкин.

Жадвал 1

Лейшманиоз билан касалланган беморлар ёш бўйича тақсимланиши 2018-2020 йиллар кесимида

Туман номи	Лейшманиоз билан касалланган беморлар ёш бўйича тақсимланиши 2024-2026 йиллар кесимида	Жами

	1ойл ик-1 ёш	1-10 ёш	10-20 ёш	20- 40 ёш	40 - 64ёш	
Бухоро шахар	25	34	20	22	5	106
Бухоро тумани	20	18	17	21	6	82
Вобкент тумани	18	19	17	14	6	74
Жондор тумани	24	28	25	16	4	97
Ромитан тумани	21	24	19	18	8	90
Қоровулб озор тумани	14	24	21	14	5	78
Қоракўл тумани	24	34	32	18	15	123
Олот тумани	25	32	35	17	16	125
Пешку тумани	17	28	26	16	9	96
Ғиждуво н тумани	24	28	27	16	9	104
Шофирко н тумани	18	27	26	18	8	97
Когон тумани	16	24	22	17	5	84
Жами	246	320	287	207	96	1156

Юқорида келтирилган биринчи жадвалда шулар ақс этадики: Бухоро шаҳрида лейшманиоз билан касалланган беморлар ёш бўйича тақсимланиши 2024-2026 йиллар кесимида олинган натижалар 1 ойликдан-1 ёшгача бўлган болаларда 25 нафарни, 1 ёшдан-10 ёшгача болалар 34 нафарни, 10-20 ёшлилар орасида 20

нафарни, 20-40 ёш орасида 22 нафарни, 40-64 ёш орасида 5 нафарни, жами шу касаллик ташхиси беморлар сони 106 нафарни ташкил этди. Бухоро туманида лейшманиоз билан касалланган беморлар ёш бўйича тақсимланиши 2018-2020 йиллар кесимида олинган натижалар 1 ойликдан-1 ёшгача бўлган болаларда 20 нафарни, 1 ёшдан-10 ёшгача болалар 18 нафарни, 10-20 ёшлилар орасида 17 нафарни, 20-40 ёш орасида 21 нафарни, 40-64 ёш орасида 6 нафарни жами шу касаллик ташхиси беморлар сони 82 нафарни ташкил этди. Вобкент туманида лейшманиоз билан касалланган беморлар ёш бўйича тақсимланиши 2018-2020 йиллар кесимида олинган натижалар 1 ойликдан-1 ёшгача бўлган болаларда 18 нафарни, 1 ёшдан-10 ёшгача болалар 19 нафарни, 10-20 ёшлилар орасида 17 нафарни, 20-40 ёш орасида 14 нафарни, 40-64 ёш орасида 6 нафарни жами шу касаллик ташхиси беморлар сони 74 нафарни ташкил этди. Жондор туманида лейшманиоз билан касалланган беморлар ёш бўйича тақсимланиши 2018-2020 йиллар кесимида олинган натижалар 1 ойликдан-1 ёшгача бўлган болаларда 24 нафарни, 1 ёшдан-10 ёшгача болалар 28 нафарни, 10-20 ёшлилар орасида 25 нафарни, 20-40 ёш орасида 16 нафарни, 40-64 ёш орасида 4 нафарни жами шу касаллик ташхиси беморлар сони 97 нафарни ташкил этди. Ромитан туманида лейшманиоз билан касалланган беморлар ёш бўйича тақсимланиши 2018-2020 йиллар кесимида олинган натижалар 1 ойликдан-1 ёшгача бўлган болаларда 21 нафарни, 1 ёшдан-10 ёшгача болалар 24 нафарни, 10-20 ёшлилар орасида 19 нафарни, 20-40 ёш орасида 18 нафарни, 40-64 ёш орасида 8 нафарни жами шу касаллик ташхиси беморлар сони 90 нафарни ташкил этди. Қоровулбозор туманида лейшманиоз билан касалланган беморлар ёш бўйича тақсимланиши 2024-2026 йиллар кесимида олинган натижалар 1 ойликдан-1 ёшгача бўлган болаларда 14 нафарни, 1 ёшдан-10 ёшгача болалар 24 нафарни, 10-20 ёшлилар орасида 21 нафарни, 20-40 ёш орасида 14 нафарни, 40-64 ёш орасида 5 нафарни жами шу касаллик ташхиси беморлар сони 78 нафарни ташкил этди. Қоракўл туманида лейшманиоз билан касалланган беморлар ёш бўйича тақсимланиши 2018-2020 йиллар кесимида олинган натижалар 1 ойликдан-1 ёшгача бўлган болаларда 24 нафарни, 1 ёшдан-10 ёшгача болалар 34 нафарни, 10-20 ёшлилар орасида 32 нафарни, 20-40 ёш орасида 18 нафарни, 40-64 ёш орасида 15 нафарни жами шу касаллик ташхиси беморлар сони 123 нафарни ташкил этди. Олот туманида лейшманиоз билан касалланган беморлар ёш бўйича тақсимланиши 2024-2025 йиллар кесимида олинган натижалар 1 ойликдан-1 ёшгача бўлган болаларда 25 нафарни, 1 ёшдан-10 ёшгача болалар 32 нафарни, 10-20 ёшлилар орасида 35 нафарни, 20-40 ёш орасида 17 нафарни, 40-64 ёш орасида 16 нафарни жами шу

касаллик ташхиси беморлар сони 125 нафарни ташкил этди. Пешку туманида лейшманиоз билан касалланган беморлар ёш бўйича тақсимланиши 2024-2026 йиллар кесимида олинган натижалар 1 ойликдан-1 ёшгача бўлган болаларда 17 нафарни, 1 ёшдан-10 ёшгача болалар 28 нафарни, 10-20 ёшлилар орасида 26 нафарни, 20-40 ёш орасида 16 нафарни, 40-64 ёш орасида 9 нафарни жами шу касаллик ташхиси беморлар сони 96 нафарни ташкил этди. Гиждувон туманида лейшманиоз билан касалланган беморлар ёш бўйича тақсимланиши 2024-2026 йиллар кесимида олинган натижалар 1 ойликдан-1 ёшгача бўлган болаларда 24 нафарни, 1 ёшдан-10 ёшгача болалар 28 нафарни, 10-20 ёшлилар орасида 27 нафарни, 20-40 ёш орасида 16 нафарни, 40-64 ёш орасида 9 нафарни жами шу касаллик ташхиси беморлар сони 104 нафарни ташкил этди. Шофиркон туманида лейшманиоз билан касалланган беморлар ёш бўйича тақсимланиши 2018-2020 йиллар кесимида олинган натижалар 1 ойликдан-1 ёшгача бўлган болаларда 18 нафарни, 1 ёшдан-10 ёшгача болалар 27 нафарни, 10-20 ёшлилар орасида 26 нафарни, 20-40 ёш орасида 18 нафарни, 40-64 ёш орасида 8 нафарни жами шу касаллик ташхиси беморлар сони 97 нафарни ташкил этди. Когон туманида лейшманиоз билан касалланган беморлар ёш бўйича тақсимланиши 2024-2025 йиллар кесимида олинган натижалар 1 ойликдан-1 ёшгача бўлган болаларда 16 нафарни, 1 ёшдан-10 ёшгача болалар 24 нафарни, 10-20 ёшлилар орасида 22 нафарни, 20-40 ёш орасида 17 нафарни, 40-64 ёш орасида 5 нафарни жами шу касаллик ташхиси беморлар сони 84 нафарни ташкил этди.

Лейшманиоз касаллиги билан 2024-2025 йилларда рўйхатга олинган жами беморлар сони 1156 тани ташкил этди. Туман ва ёш кесимида таҳлил қилинди. Таҳлил натижаларига кўра касаллик учраш кўрсаткичи энг юқори бўлган туман Олот эканлиги аниқланди. Кейинги ўринда Қорақўл тумани энг кам лейшманиоз диагнози қўйилган туман Вобкент тумани эканлиги аниқланди.

Жадвал 2

Лейшманиоз билан касалланган беморлар жинс бўйича тақсимланиши 2024-2025 йиллар кесимида

	Аёл	Эркак
Туман номи		

МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

Researchbib Impact factor: 13.94/2025, SJIF 2024 = 5.444

Том 4, Выпуск 07, Июль

	10 или к-1 ёш	1- 10 ёш	1 0- 20 ёш	2 0- 40 ёш	4 0- 64 ёш	ж ам и к	1 ойл ик- 1 ёш	1 -10 ёш	10 -20 ёш	20 -40 ёш	4 0- 64 ёш	жа ми
Бухоро шахар	17	14	1 0	6	4	5 4	8	2 0	10	16	1	52
Бухоро тумани	10	9	8 0	1	3	4 0	1 0	9	9	11	3	42
Вобkent тумани	8	7	9	7	3	3 4	1 0	1 2	8	7	3	40
Жондор тумани	16	19	1 4	8	3	6 0	8	9	11	8	1	37
Роми тан	11	14	9 1	1	5	5 0	9	1 1	10	7	3	40
Қоровулбозор тумани	7	11	1 1	7	2	3 8	7	1 3	10	7	3	40
Қорақўл тумани	14	21	1 8	9	8	7 0	1 0	1 3	14	9	7	53
Олот тумани	15	16	1 8	7	9	6 5	1 0	1 6	17	10	7	60
Пешку тумани	7	13	1 4	7	5	4 6	1 0	1 5	12	9	4	50
Ғиждувон тумани	13	12	1 0	5	4	4 4	1 1	1 6	17	11	5	60

Шоф иркон тумани	5	16	1 5	9	5	5 0	1 3	1 1	11	9	3	47
Кого н тумани	7	13	1 1	7	2	4 0	9	1 1	9	10	3	44
Жам и:	13 0	165	1 47	9 3	5 3	5 91	1 15	1 56	14 9	10 5	4 3	565

Юқорида келтирилган иккинчи жадвалда лейшманиоз билан касалланган беморлар жинс бўйича тақсимланиши 2024-2025 йиллар кесимида таҳлил қилиб чиқилди ва қуйидаги натижалар олинди. Бухоро шаҳрида лейшманиоз билан касалланган беморлар жинс бўйича тақсимланиши 2024-2025 йиллар кесимида Аёллар ўртасида 1ойлик-1 ёшгача аниқланган беморлар 17 нафарни, 1-10 ёшгачабўлганлар орасида 14 нафарни, 10-20 ёшгача бўлганлар орасида 10 нафарни, 20-40 ёш гача бўлганлар орасида 6 нафарни, 40-64 ёш гачабўлганлар орасида 4 нафарни, жами шу диагноз билан рўйхатга олинган беморлар сони 54 нафарни ташкил этди. Эркаклар ўртасида эса 1ойлик-1 ёшгача аниқланган беморлар 8 нафарни, 1-10 ёшгача бўлганлар орасида 20 нафарни, 10-20 ёшгача бўлганлар орасида 10 нафарни, 20-40 ёш гача бўлганлар орасида 16 нафарни, 40-64 ёш гачабўлганлар орасида 1 нафарни, жами шу диагноз билан рўйхатга олинган беморлар сони 52 нафарни ташкил этди.

Бухоро туманида лейшманиоз билан касалланган беморлар жинс бўйича тақсимланиши 2024-2025 йиллар кесимида Аёллар ўртасида 1ойлик-1 ёшгача аниқланган беморлар 10 нафарни, 1-10 ёшгача бўлганлар орасида 9 нафарни, 10-20 ёшгача бўлганлар орасида 8 нафарни, 20-40 ёш гачабўлганлар орасида 10 нафарни, 40-64 ёш гача бўлганлар орасида 3 нафарни, жами шу диагноз билан рўйхатга олинган беморлар сони 40 нафарни ташкил этди. Эркаклар ўртасида эса 1ойлик-1 ёшгача аниқланган беморлар 10 нафарни, 1-10 ёшгачабўлганлар орасида 9 нафарни, 10-20 ёшгача бўлганлар орасида 9 нафарни, 20-40 ёш гачабўлганлар орасида 11 нафарни, 40-64 ёш гачабўлганлар орасида 3 нафарни, жами шу диагноз билан рўйхатга олинган беморлар сони 42 нафарни ташкил этди. Вобкент туманида лейшманиоз билан касалланган беморлар жинс бўйича тақсимланиши 2024-2025 йиллар кесимида Аёллар ўртасида 1ойлик-1 ёшгача аниқланган беморлар 8 нафарни, 1-10 ёшгача бўлганлар орасида 7 нафарни, 10-20 ёшгача бўлганлар

орасида 9 нафарни, 20-40 ёш гачабўлганлар орасида 7 нафарни, 40-64 ёш гача бўлганлар орасида 3 нафарни, жами шу диагноз билан рўйхатга олинган беморлар сони 34 нафарни ташкил этди. Эркаклар ўртасида эса 1ойлик-1 ёшгача аниқланган беморлар 10 нафарни, 1-10 ёшгачабўлганлар орасида 12 нафарни, 10-20 ёшгача бўлганлар орасида 8 нафарни, 20-40 ёш гачабўлганлар орасида 7 нафарни, 40-64 ёш гачабўлганлар орасида 3 нафарни, жами шу диагноз билан рўйхатга олинган беморлар сони 40 нафарни ташкил этди. Жондор туманида лейшманиоз билан касалланган беморлар жинс бўйича тақсимланиши 2024-2025 йиллар кесимида Аёллар ўртасида 1ойлик-1 ёшгача аниқланган беморлар 16 нафарни, 1-10 ёшгачабўлганлар орасида 19 нафарни, 10-20 ёшгача бўлганлар орасида 14 нафарни, 20-40 ёш гачабўлганлар орасида 8 нафарни, 40-64 ёш гача бўлганлар орасида 3 нафарни, жами шу диагноз билан рўйхатга олинган беморлар сони 60 нафарни ташкил этди. Эркаклар ўртасида эса 1ойлик-1 ёшгача аниқланган беморлар 8 нафарни, 1-10 ёшгачабўлганлар орасида 9 нафарни, 10-20 ёшгача бўлганлар орасида 11 нафарни, 20-40 ёш гачабўлганлар орасида 8 нафарни, 40-64 ёш гачабўлганлар орасида 1 нафарни, жами шу диагноз билан рўйхатга олинган беморлар сони 37 нафарни ташкил этди. Ромитан туманида лейшманиоз билан касалланган беморлар жинс бўйича тақсимланиши 2024-2025 йиллар кесимида Аёллар ўртасида 1ойлик-1 ёшгача аниқланган беморлар 11 нафарни, 1-10 ёшгача бўлганлар орасида 14 нафарни, 10-20 ёшгача бўлганлар орасида 9 нафарни, 20-40 ёш гачабўлганлар орасида 11 нафарни, 40-64 ёш гача бўлганлар орасида 5 нафарни, жами шу диагноз билан рўйхатга олинган беморлар сони 50 нафарни ташкил этди. Эркаклар ўртасида эса 1ойлик-1 ёшгача аниқланган беморлар 9 нафарни, 1-10 ёшгачабўлганлар орасида 11 нафарни, 10-20 ёшгача бўлганлар орасида 10 нафарни, 20-40 ёш гачабўлганлар орасида 7 нафарни, 40-64 ёш гачабўлганлар орасида 3 нафарни, жами шу диагноз билан рўйхатга олинган беморлар сони 40 нафарни ташкил этди. Қоровулбозор туманида лейшманиоз билан касалланган беморлар жинс бўйича тақсимланиши 2018-2020 йиллар кесимида Аёллар ўртасида 1ойлик-1 ёшгача аниқланган беморлар 7 нафарни, 1-10 ёшгачабўлганлар орасида 11 нафарни, 10-20 ёшгача бўлганлар орасида 11 нафарни, 20-40 ёш гачабўлганлар орасида 7 нафарни, 40-64 ёш гача бўлганлар орасида 2 нафарни, жами шу диагноз билан рўйхатга олинган беморлар сони 38 нафарни ташкил этди. Эркаклар ўртасида эса 1ойлик-1 ёшгача аниқланган беморлар 7 нафарни, 1-10 ёшгачабўлганлар орасида 13 нафарни, 10-20 ёшгача бўлганлар орасида 10 нафарни, 20-40 ёш гачабўлганлар орасида 7 нафарни, 40-64 ёш гачабўлганлар орасида 3 нафарни, жами шу диагноз билан рўйхатга олинган беморлар сони 40 нафарни

ташқил этди. Қорақўл туманида лейшманиоз билан касалланган беморлар жинс бўйича тақсимланиши 2024-2025 йиллар кесимида Аёллар ўртасида 1ойлик-1 ёшгача аниқланган беморлар 14 нафарни, 1-10 ёшгачабўлганлар орасида 21 нафарни, 10-20 ёшгача бўлганлар орасида 18 нафарни, 20-40 ёш гачабўлганлар орасида 9 нафарни, 40-64 ёш гача бўлганлар орасида 8 нафарни, жами шу диагноз билан рўйхатга олинган беморлар сони 70 нафарни ташқил этди. Эркаклар ўртасида эса 1ойлик-1 ёшгача аниқланган беморлар 10 нафарни, 1-10 ёшгачабўлганлар орасида 13 нафарни, 10-20 ёшгача бўлганлар орасида 14 нафарни, 20-40 ёш гачабўлганлар орасида 9 нафарни, 40-64 ёш гачабўлганлар орасида 7 нафарни, жами шу диагноз билан рўйхатга олинган беморлар сони 53 нафарни ташқил этди. Олот туманида лейшманиоз билан касалланган беморлар жинс бўйича тақсимланиши 2024-2025 йиллар кесимида Аёллар ўртасида 1ойлик-1 ёшгача аниқланган беморлар 15 нафарни, 1-10 ёшгачабўлганлар орасида 16 нафарни, 10-20 ёшгача бўлганлар орасида 18 нафарни, 20-40 ёш гачабўлганлар орасида 7 нафарни, 40-64 ёш гача бўлганлар орасида 9 нафарни, жами шу диагноз билан рўйхатга олинган беморлар сони 65 нафарни ташқил этди. Эркаклар ўртасида эса 1ойлик-1 ёшгача аниқланган беморлар 10 нафарни, 1-10 ёшгачабўлганлар орасида 16 нафарни, 10-20 ёшгача бўлганлар орасида 17 нафарни, 20-40 ёш гачабўлганлар орасида 10 нафарни, 40-64 ёш гачабўлганлар орасида 7 нафарни, жами шу диагноз билан рўйхатга олинган беморлар сони 60 нафарни ташқил этди. Пешку туманида лейшманиоз билан касалланган беморлар жинс бўйича тақсимланиши 2024-2025 йиллар кесимида Аёллар ўртасида 1ойлик-1 ёшгача аниқланган беморлар 7 нафарни, 1-10 ёшгачабўлганлар орасида 13 нафарни, 10-20 ёшгача бўлганлар орасида 14 нафарни, 20-40 ёш гачабўлганлар орасида 7 нафарни, 40-64 ёш гача бўлганлар орасида 5 нафарни, жами шу диагноз билан рўйхатга олинган беморлар сони 46 нафарни ташқил этди. Эркаклар ўртасида эса 1ойлик-1 ёшгача аниқланган беморлар 10 нафарни, 1-10 ёшгачабўлганлар орасида 15 нафарни, 10-20 ёшгача бўлганлар орасида 12 нафарни, 20-40 ёш гачабўлганлар орасида 9 нафарни, 40-64 ёш гачабўлганлар орасида 4 нафарни, жами шу диагноз билан рўйхатга олинган беморлар сони 50 нафарни ташқил этди. Гиждувон туманида лейшманиоз билан касалланган беморлар жинс бўйича тақсимланиши 2018-2020 йиллар кесимида Аёллар ўртасида 1ойлик-1 ёшгача аниқланган беморлар 13 нафарни, 1-10 ёшгачабўлганлар орасида 12 нафарни, 10-20 ёшгача бўлганлар орасида 10 нафарни, 20-40 ёш гачабўлганлар орасида 5 нафарни, 40-64 ёш гача бўлганлар орасида 4 нафарни, жами шу диагноз билан рўйхатга олинган беморлар сони 44 нафарни ташқил этди. Эркаклар

ўртасида эса 1ойлик-1 ёшгача аниқланган беморлар 11 нафарни, 1-10 ёшгачабўлганлар орасида 16 нафарни, 10-20 ёшгача бўлганлар орасида 17 нафарни, 20-40 ёш гачабўлганлар орасида 11 нафарни, 40-64 ёш гачабўлганлар орасида 5 нафарни, жами шу диагноз билан рўйхатга олинган беморлар сони 60 нафарни ташкил этди. Шофиркон туманида лейшманиоз билан касалланган беморлар жинс бўйича тақсимланиши 2024-2025 йиллар кесимида Аёллар ўртасида 1ойлик-1 ёшгача аниқланган беморлар 5 нафарни, 1-10 ёшгачабўлганлар орасида 16 нафарни, 10-20 ёшгача бўлганлар орасида 15 нафарни, 20-40 ёш гачабўлганлар орасида 9 нафарни, 40-64 ёш гача бўлганлар орасида 5 нафарни, жами шу диагноз билан рўйхатга олинган беморлар сони 50 нафарни ташкил этди. Эркаклар ўртасида эса 1ойлик-1 ёшгача аниқланган беморлар 13 нафарни, 1-10 ёшгачабўлганлар орасида 11 нафарни, 10-20 ёшгача бўлганлар орасида 11 нафарни, 20-40 ёш гачабўлганлар орасида 9 нафарни, 40-64 ёш гачабўлганлар орасида 3 нафарни, жами шу диагноз билан рўйхатга олинган беморлар сони 47 нафарни ташкил этди. Когон туманида лейшманиоз билан касалланган беморлар жинс бўйича тақсимланиши 2024-2025 йиллар кесимида Аёллар ўртасида 1ойлик-1 ёшгача аниқланган беморлар 7 нафарни, 1-10 ёшгачабўлганлар орасида 13 нафарни, 10-20 ёшгача бўлганлар орасида 11 нафарни, 20-40 ёш гачабўлганлар орасида 7 нафарни, 40-64 ёш гача бўлганлар орасида 2 нафарни, жами шу диагноз билан рўйхатга олинган беморлар сони 40 нафарни ташкил этди. Эркаклар ўртасида эса 1ойлик-1 ёшгача аниқланган беморлар 9 нафарни, 1-10 ёшгачабўлганлар орасида 11 нафарни, 10-20 ёшгача бўлганлар орасида 9 нафарни, 20-40 ёш гачабўлганлар орасида 10 нафарни, 40-64 ёш гачабўлганлар орасида 3 нафарни, жами шу диагноз билан рўйхатга олинган беморлар сони 44 нафарни ташкил этди.

Хулоса: Лейшманиоз касаллиги билан 2024-2025 йилларда рўйхатга олинган жами беморлар сони 1156 тани ташкил этди.

Туман ва ёш кесимида таҳлил қилинди. Таҳлил натижаларига кўра касаллик учраш кўрсаткичи энг юқори бўлган туман Олот эканлиги аниқланди. Кейинги ўринда Қоракўл тумани, энг кам лейшманиоз диагнози қўйилган туман Вобкент тумани эканлиги аниқланди. Барча туманларда аёллар ўртасида ушбу диагноз билан рўйхатга олинганлар сони 591 нафарни ташкил қилган бўлса, эркаклар орасида эса 565 нафарни ташкил қилди. Бундан кўринадикки ушбу касаллик аёллар орасида 5.3% га кўпроқ учраганини кўришимиз мумкин.

Адабиётлар рўйхати

1. Зайцева С.В. Атопический дерматит у детей // Лечащий врач. — 2003. — № 2. — С. 40–44
2. Homey B., Steinhoff M., Ruzicka T., Leung D.Y. Cytokines and chemokines orchestrate atopic skin inflammation. *J Allergy Clin Immunol* 2006 Jul; 118 (1): 178—89
3. Ж. Х. Озодов, С. О. Султонов, Д. А. Юсупов. (2022). Возрастная и гендерная сегрегация больных лейшманиозом в Бухарской области. *Журнал Евразийских медицинских исследований*, 7, 62-68. Извлечено из <https://geniusjournals.org/index.php/emrp/article/view/1027>
4. Озодов, Ж. Х., & Рахматов, О. Б. (2020). ANALYSIS OF REGISTERED PATIENTS DIAGNOSED WITH GONORRHEA IN BUKHARA REGION AND A METHOD FOR COMPARING THE EFFECTIVENESS OF THE DRUGS USED DEPENDING ON THE CLINICAL COURSE OF THE DISEASE. *Новый день в медицине*, (4), 293-297.
5. Mazitov L.P. Bolalarda allergik dermatozlarning patogenezi va davolashning zamonaviy jihatlari. *Rossiya tibbiyot jurnali* 2001 yil. 9-jild. № 11 p. 457-459.
6. Fedenko E.S. - Leyshmanioz: terapiyaga bosqichma-bosqich yondashuv uchun asos. *Consilium Medicum* 2001 yil v.3 No 4, 176-183-betlar.
7. Rakhmatov, O. B. (2021). IMPROVING THE PRINCIPLES OF TREATMENT IN PATIENTS WITH ZOONOTIC LEISHMANIASIS WITH THE IMMUNOMODULATOR GEAPON AND METHYLENE BLUE USING THE ALT-VOSTOK DEVICE. *湖南大学学报 (自然科学版)*, 48(9).
8. Latipov, I. I., Axmedovich, M. F., & Hamza o'g'li, O. J. (2021). EVALUATION OF THE QUALITY OF LIFE OF VITILIGO PATIENTS BY THE EFFECTIVENESS OF COMBINATION THERAPY USING THE DERMATOLOGY LIFE QUALITY INDEX (DLQI). *Web of Scientist: International Scientific Research Journal*, 2(10), 55-63.
9. Axmedovich, M. F., Samadovna, S. G., & Obidovich, S. S. (2021, May). OBSERVATION OF IMMUNOLOGICAL CHANGES DURING CLINICAL CYCLES OF SKIN LEISHMANIOSIS. In *Euro-Asia Conferences* (Vol. 5, No. 1, pp. 207-211).
10. Patients with a diagnosis of gonorrhea are registered in bukhara region and depending on the clinical course of the disease, separation into age and gender. О.Б Рахматов, Ж. Х Озодов, Н.Д Хайитова, дата публикации, 2020, журнал новый день в медицине №1, страницы 347-350

11. CLINICAL AND IMMUNOGYCAL ASPECTS OF PATHOGENESIS AND COMPLEX THERAPY OF VITILIGO 10.17605/OSF.IO/UCRD8 14-20 Ikhtiyor Ikromovich Latipov, Maxmudov Farxad Axmedovich, Ozodov Jasur Hamza o'g'li
12. Ozodov J.H. (2022). MORPHOLOGICAL ANALYSIS OF HUMAN SKIN AND THE SKIN OF TAIL IN MICE. INTERNATIONAL BULLETIN OF APPLIED SCIENCE AND TECHNOLOGY, 2(11), 166–175.
13. Озодов, Ж. Х., & Рахматов, О. Б. (2020). АНАЛИЗ ЗАРЕГИСТРИРОВАННЫХ ПАЦИЕНТОВ С ДИАГНОЗОМ ГОНОРЕЯ В БУХАРСКОЙ ОБЛАСТИ И МЕТОД СРАВНЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ ПРИМЕНЯЕМЫХ ПРЕПАРАТОВ В ЗАВИСИМОСТИ ОТ КЛИНИЧЕСКОГО ТЕЧЕНИЯ ЗАБОЛЕВАНИЯ. *Новый день в медицине*, (4), 293-297.
14. Тешаев Ш. Дж., и Озодов Дж. Х. (2022). РАННИЕ ЭФФЕКТЫ НАНЕСЕНИЯ ТАТУИРОВКИ НА МОРФОЛОГИЮ КОЖИ МЫШИ И ОСНОВНЫЕ ОТЛИЧИТЕЛЬНЫЕ ПРИЗНАКИ С НОРМАЛЬНОЙ КОЖЕЙ. *Международный журнал медицинских наук и клинических исследований*, 2 (11), 47-57. <https://doi.org/10.37547/ijmscr/Volume02Issue11-09>
15. Рахматов, О. Б. (1998). *Клинико-аллергологическая характеристика вирусного гепатита В на фоне сочетанного течения лямблиоза* (Doctoral dissertation, – БухМИ, 1998.–16 с).
16. Рахматов, О. Б., & Хушвактова, М. Ф. (2018). Ранняя диагностика и совершенствование принципов лечения у больных с кожным лейшманиозом. *Биология и интегративная медицина*, (11).
17. Raxmatov, O. B., & Xayitova, N. D. (2021). The use of “Sulfatcet-R”–Gel in Combination with Zinc Ointment to Determine its Effectiveness Against Acne Disease. *CENTRAL ASIAN JOURNAL OF MEDICAL AND NATURAL SCIENCES*, 2(6), 227-230.
18. Xushvaqtova, M. F., & Raxmatov, O. B. (2021). Assessment of Skin and Mucosal Changes During Acute Illness and Remission of Covid-19 Patients. *CENTRAL ASIAN JOURNAL OF MEDICAL AND NATURAL SCIENCES*, 288-291.
19. Raxmatov, O. B., & Xayitova, N. D. (2020). TO IDENTIFY GENETIC TENDENCY OF TENDENCY OF TEENAGERS TO ACNE AND TO EVALUATE THE EFFICIENCY OF ZINC FOR THE PURPOSE OF IT’S PROPHYLACTIC. *Новый день в медицине*, (4), 129-132.

20. Maxmudov, F. A., Raxmatov, O. B., Latipov, I. I., Rustamov, M. K., & Sharapova, G. S. (2021). Intravenous laser blood irradiation in the complex treatment of patients with cutaneous leishmaniasis. *湖南大学学报 (自然科学版)*, 48(9).
21. Рахматов, О. Б., & Юсупов, Д. А. (2021). БУХОРО ВИЛОЯТИДА АТОПИК ДЕРМАТИТ КАСАЛЛИГИ БИЛАН КАСАЛЛАНГАНЛАРНИНГ ЁШГА ВА ЖИНСГА НИСБАТАН АЖРАТИЛИШИ. *Scientific progress*, 2(6), 1718-1729.
22. Рахматов, О. Б., Озодов, Ж. Х., & Хайитова, Н. Д. (2020). PATIENTS WITH A DIAGNOSIS OF GONORRHEA ARE REGISTERED IN BUKHARA REGION AND DEPENDING ON THE CLINICAL COURSE OF THE DISEASE, SEPARATION INTO AGE AND GENDER. *Новый день в медицине*, (1), 347-350.

**МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ:
ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА**

ISSN: 3030-3001

Том 4, Выпуск 7, Июль

**МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И
ПРАКТИКА ТОМ-4, ВЫПУСК-7 (31 Июль)**

ОГЛАВЛЕНИЕ

1	O‘ZBEKISTONDA RAQAMLI TURIZMNI RIVOJLANTIRISH: ONLAYN PLATFORMALAR VA SUN’IY INTELLEKTNING ROLI G'afforova Rayhona	6-9
2	“QOBUSNOMA” ASARIDA OTA-ONA VA FARZAND MUNOSABATLARINING BADIY TALQINI Abdumalikova Jasmina	10-12
3	“KUTUBXONACHILIKDA ZAMONAVIY TEXNOLOGIYALAR INTEGRATSIYASI: AN'ANAVIY VA RAQAMLI XIZMATLAR UYG‘UNLIGI” Yuldasheva Ro‘zaxon	13-18
4	O‘ZBEK TILINI O‘RGATISHDA MOBIL ILOVALARNING DIDAKTIK AHAMIYATI Ochilova Marjona	19-22
5	CEFR MEZONLARI ASOSIDA O‘ZBEK TILINI BAHOLASH TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH Ochilova Marjona	23-27
6	ҲОСИЛ СИФАТИГА АГРОТЕХНИК ОМИЛЛАРНИ УЙЎУНЛАШГАН ҲОЛДА ҚЎЛЛАШНИНГ ТАЪСИРИ Жуманов Д.Т, Мадаминова М.Н	28-35
7	БУХОРО ВИЛОЯТИДА ЛЕЙШМАНИОЗ КАСАЛЛИГИ БИЛАН КАСАЛЛАНГАНЛАРНИНГ ЁШГА ВА ЖИНСГА НИСБАТАН АЖРАТИЛИШИ А.Б. Шодиева	36-49
	ОГЛАВЛЕНИЕ	50